

Article Info/Makale Bilgisi

✓Received/Geliş: 01.07.2024 ✓Accepted/Kabul: 06.09.2024

DOI:10.30794/pausbed.1508355

Research Article/Araştırma Makalesi

Taşkın, A. (2024). "Katılımcı Bütçeleme Anlayışında Bilgi İletişim Teknolojileri Kullanımı: "Komşu Meclisi" Örneği", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı 64, ss. 33-59.

KATILIMCI BÜTÇELEME ANLAYIŞINDA BİLGİ İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİ KULLANIMI: "KOMŞU MECLİSİ" ÖRNEĞİ*

Atahan TAŞKIN**

Öz

Bu çalışmanın amacı, katılımcı bütçeleme uygulamalarında yeni katılım araçlarının kullanılması aracılığıyla yerel yönetim düzeyinde demokratik pratiklerin güçlendirilebilmesi için nasıl bir yol izlenebileceğine ilişkin tartışma yürütmektir. Buna bağlı olarak, Antalya Muratpaşa Belediyesi'nin faaliyete geçirdiği "Komşu Meclisi" adlı Türkiye'nin ilk e-katılımcı bütçeleme projesi, örnek olay incelemesi kapsamında çalışmanın odağına alınmıştır. Doküman incelemesi yöntemine başvurulmuş Komşu Meclisi'nin internet sitesi analiz edilmiş, platformun hangi fonksiyonlara sahip olduğu ve sürecin nasıl işlediği öğrenilmeye çalışılmıştır. Ayrıca uygulamanın işleyişinde karşılaşılan engelleri belirlemek ve uygulamanın geliştirilmesi açısından gereklilikleri saptamak adına projenin uygulayıcılarıyla yarı-yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerden elde edilen bulgular betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda, Türkiye'de uygulanabilecek bir katılımcı bütçelemenin çerçevesi çizilmiştir. Bu kapsamda, önerilerin yüz yüze toplantılarda/buluşmalarda birlikte tartışılarak hazırlanması ve sonraki aşamalarda bilgi iletişim teknolojilerinden daha yoğun bir şekilde yararlanılmasının uygulamayı daha iyi hale getireceği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, çok paydaşlı bir organizasyonel yapının kurulmasına yönelik fikirler üretilerek odayşmacı bir katılımcı bütçeleme tasarlanmaya çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: e-katılım, e-katılımcı bütçeleme, Katılımcı bütçeleme, Komşu meclisi.

THE USE OF INFORMATION COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN PARTICIPATORY BUDGETING APPROACH: THE "NEIGHBORHOOD COUNCIL" MODEL

Abstract

The aim of this study is to discuss how democratic practices can be strengthened at the local government level through the use of new participation tools in participatory budgeting practices. Accordingly, Turkey's first e-participatory budgeting project called "Neighborhood Council", which was launched by Antalya Muratpaşa Municipality, was focused on the study within the scope of case study. Using the document analysis method, the website of the Neighborhood Council implementations was analyzed, and it was tried to learn what functions the platform has and how the process works. In addition, semi-structured interviews were held with the employees of Muratpaşa Municipality, who are the implementers of the project, in order to identify the obstacles encountered in the operation of the application and to determine the requirements for the development of the application. The findings obtained from the interviews were analyzed by applying the descriptive analysis method. As a result of the study, participatory budgeting model that could be applied in Turkey was reached the application. In this context, it has been concluded that the preparation of the proposals by discussing them in face-to-face meetings and the more intensive use of information communication technologies in the following stages will improve the practice. In addition, ideas for the establishment of a multi-stakeholder organizational structure were produced and a consensus participatory budgeting was tried to be designed.

Keywords: e-participation, e-participatory budgeting, Participatory budgeting, Neighborhood council.

*Bu çalışma, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı'nda 2023 yılında kabul edilen "E-Demokrasi Uygulaması Olarak Katılımcı Bütçeleme: 'Komşu Meclisi' Örneği" isimli Yüksek Lisans tezinden üretilmiştir.

** Doktora öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, ANTALYA.

e-posta: atahantaskin@hotmail.com, (<https://orcid.org/0000-0003-1343-0256>)

GİRİŞ

Vatandaşların karar verme süreçlerinde daha aktif rol oynayabilmeleri için geniş bilgi ve tartışma imkanlarının sunulması demokrasinin gelişmesini sağlamaktadır. Ancak temsili demokrasi modelinin, vatandaşların siyasal katılımlarını siyasi seçimlerde oy kullanmaya indirgemesi, günümüz demokrasi tartışmalarının odağında yer almaktadır. Temsili demokrasinin içinde bulunduğu bu krizin aşılmasına yönelik en çok ses getiren kuramlar, katılımcı demokrasi anlayışı çevresinde gelişmektedir. Katılımcı demokrasi anlayışı temsili demokrasi modeline bir alternatif olmaktan ziyade, onun açıklarına ve sorun alanlarına büyük ölçüde çözüm getirme, özellikle vatandaşların siyasal alana katılmalarının önündeki engelleri önemli ölçüde kaldırma, demokrasiye olan inancın yanında demokratik kurumlara olan inancı da artırma, vatandaş ile devlet arasında bir bütünleşme sağlama gibi iddiaları barındırmaktadır. Bu anlayışla ilişkilendirilen ve bu çalışmada ele alınan katılımcı bütçeleme uygulamaları ve e-demokrasi pratikleriyle temsili demokrasilerde yaşanan bu krizin hafifletilmesi amaçlanmaktadır. Dolayısıyla bu katılımcı uygulamalar temsili demokrasiyi ve onun kurumlarını reddeden bir yaklaşımda değil, temsili demokrasinin kusurlu taraflarını iyileştirecek bir yöntem olarak ele alınmaktadır.

Katılımcı demokrasi anlayışının bütçeleme sürecine yansımaları olarak karşımıza çıkan “katılımcı bütçeleme”, genel anlamda, vatandaşların yerel yönetimlerin bütçeleme sürecine dahil olmasını ve bu süreçte belirleyici ve denetleyici bir role bürünmelerini ifade etmektedir (Sakıncı ve Bursalıoğlu, 2014: 2). Bütçeleme sürecinin katılım ölçeği daraldıkça, uygulamaya yönelik işlerliği daha da artmaktadır. Bu yüzden katılımcı bütçeleme yerel yönetimlerde daha etkin bir uygulama alanı bulmaktadır. Çünkü, yerel yönetimlerin bütçeleri hizmete yönelik bütçelerdir ve daha kolay gerçekleştirilebilecek katılım koşullarına sahiptir. Katılımcı bütçeleme; katılımcılık bilincini yerleştirme ve yaygınlaştırma, vatandaşların kendi kaderlerini tayin etmeleri ve kamu gücünün kötüye kullanılması noktasında saydamlığı ve hesap verilebilirliği sağlama hedefiyle ortaya çıkan bir yönetim modelidir. Yerel düzeyde doğrudan demokrasiye uygulama alanı sunan en önemli katılım yol ve yöntemlerinden birisidir (Ergen, 2012: 324). İlk defa 1989’da Brezilya’nın Porto Alegre kentinde uygulanmaya başlayan katılımcı bütçeleme, yaklaşık 30 yıllık bir zaman dilimi içerisinde, tüm dünyada 1500’den fazla kentte uygulanan bir anlayış halini almıştır. Ancak, birçok dünya kentine yayılmasıyla, Porto Alegre modelinden farklı olarak, her ülkenin kendi iç dinamiklerine göre şekillenmiş birçok farklı modeli ortaya çıkmıştır. Başta küçük kentler için uygun görülen katılımcı bütçeleme anlayışı, giderek büyük kentlerde de uygulama alanı bulmuştur (Güneş, 2020a: 187). Türkiye’de ilk uygulama örneği ise, 2007 yılında “Yerel Yönetimlere Destek Projesi” kapsamında pilot belediye olarak seçilen Çanakkale Belediyesi olmuştur (Yalçın, 2015: 324).

Son çeyrek yüzyılda yaşanan teknolojik gelişmelerden kamu yönetimi alanı da önemli derecede etkilenmiş ve iyi yönetim çerçevesinde birçok yenilikçi katılım yöntemi gelişmiştir. Katılımcı bütçeleme uygulamalarının toplantı, oylama ve bilgilendirme gibi süreçleri fiziksel yollarla gerçekleştirilirken, dijitalleşmeyle beraber bu süreçler internet tabanlı platformlara taşınmış ve alanyazında “elektronik katılımcı bütçeleme (e-katılımcı bütçeleme)” olarak anılmaya başlamıştır. Dijital bölünmenin önüne geçilebilmesi amacıyla hem çevrimiçi hem de yüz yüze katılım sağlanabilen hibrit uygulamalar da bulunmaktadır (Sampaio, 2016: 937). Katılımcı bütçelemenin dijital yollarla uygulanması maliyetleri düşürmüştür, zamanda tasarrufu sağlamış ve evden katılım konusunda avantaj sağlamıştır. Ayrıca, vatandaşların kamusal konular hakkındaki öğrenme süreçlerinde ve en büyük kazanım olarak gösterilen siyasal katılım hususunda olumlu sonuçlar doğurmuştur. Örneğin, New York’ta uygulanan katılımcı bütçelemede katılımcı sayısı 2015’te 51.362 iken, 2017’de 102.800’e çıkmıştır. Bunda elektronik oylama sisteminin önemli ölçüde etkisi bulunmaktadır. İlave olarak, oy kullanma ve sayma işlemleri yaklaşık 23 gün sürerken, 2017’de bu süre 3 güne düşürülmüştür (Güneş, 2020a: 196-197). Ancak e-katılımcı bütçeleme uygulamaları, Paris ve Madrid gibi bazı önde gelen kentler dışında, beklenen sonuçları büyük ölçüde verememiş ve yıllar içinde kısmi bir başarı elde etmiştir. Ayrıca, böyle bir e-katılım uygulamasının yayılması ve kalıcı olarak benimsenmesi, yerel yönetimler için hala önemli bir zorluk teşkil etmektedir. Bazı yazarlar, düşük düzeyde benimsenme nedeniyle e-katılımcı bütçelemenin risk altında olduğunu savunmaktadırlar (Zolotov vd., 2018: 209-210).

Örnek olay incelemesinin uygulandığı bu çalışmayla, Antalya iline bağlı Muratpaşa Belediyesi tarafından başlatılan ve Türk belediyeçilik sisteminin ilk örneği olan “Komşu Meclisi” adlı e-katılımcı bütçeleme uygulamasının teorik ve pratikteki sorunlarını saptamaya çalışarak daha iyi bir katılımcı bütçeleme modeline

nasıl ulaşılabileceğine dair fikirlerin üretilmesi ve genel çerçevesinin çizilmesi öngörülmektedir. Dolayısıyla bu çalışmanın temel amacı, e-katılımcı bütçeleme uygulamaları aracılığıyla yerel yönetim düzeyinde demokratik pratiklerin oluşturulabilmesi için nasıl bir yol izlenebileceğine ilişkin tartışma yürütmektir. Komşu Meclisi projesinin işleyişinde karşılaşılan engellerin belirlenmesinin ve bunlara yönelik çözüm önerilerinin getirilmesinin çalışmanın ana amacına hizmet edeceği düşünülmektedir. Bu bağlamda, uygulamanın internet sitesi doküman analiziyle incelenmiş ve uygulayıcılarıyla; belediye çalışanlarının katılımcı bütçelemeye dair algıları, halkın geri dönüşleri ve memnuniyetleri, katılım oranı ve bu oranın farklı gelir düzeyine sahip mahalleler üzerindeki dağılımı, uygulanma biçimi, uygulamanın hukukiliği gibi konularda görüşmeler yapılmıştır. Kartopu Örneklem Yöntemi ile araştırılan konuya doğrudan taraf olan ilgili kişi sayısının 4 olduğu belirlenmiş ve bu 4 kişi ile yarı-yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yarı-yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veriler, betimsel analiz yöntemiyle çözümlenmiştir.

Bu bağlamda, “Yerel düzeyde e-demokrasi uygulaması olarak karşımıza çıkan e-katılımcı bütçeleme demokratik ilke ve değerleri ne derecede yansıtmakta ve onun pratikte karşılaştığı sorunlar/engeller nelerdir?” sorusu çalışmanın temel araştırma sorusu olmuştur. Türk belediyelerinde katılımcı bütçeleme anlayışı geçmişte her ne kadar uygulama alanı bulsa da bunlar genelde pilot uygulama olarak kalmış, sürdürülebilirlik sağlanamamış ve çeşitli nedenlerle benimsenememiştir. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin, katılımcı bütçeleme anlayışına birçok açıdan katkı sağlaması dolayısıyla gördüğümüz potansiyel bizi bu araştırma sorusuna yöneltmiştir. Araştırma konusu ve sorusuna karar verilirken gerçekleştirilen alanyazın taraması sonucunda, yeni bilgi iletişim teknolojilerinin katılımcı bütçeleme uygulamalarına yansıyan etkilerini inceleyen çalışmaların Türk alanyazında sınırlı olduğu görülmüştür. Bu çalışmanın konusuyla yakından ilgisi bulunan Erdoğan’ın (2020) çalışması, Komşu Meclisi uygulamasını inceleyen ilk çalışmadır. Ancak Erdoğan’ın çalışması, uygulamanın kurumsal yapısının, katılımcı niteliğinin, katılım koşullarının ve yapısının detaylı bir analizini sunmaktan ziyade, uygulamayı -dijital demokrasi bağlamında- genel hatlarıyla tanıtan bir yapıdadır. Katılımcı bütçeleme uygulamalarında yeni teknolojik yöntemlerin kullanılmasının etkisini kapsamlı bir biçimde sorgulamayı amaçlamasıyla bu çalışmanın ilgili alanyazına katkı sağlayacağı ve bu konuda gelecekte yapılacak araştırmalar için yol gösterici olması beklenmektedir.

Bu doğrultuda çalışmanın ilk bölümü, katılımcı bütçeleme anlayışının ele alınmasına ayrılmıştır. Önce katılımcı bütçelemenin geleneksel biçimine ilişkin bir çerçeve sunulacak, sonrasında dijitalleşmeyle birlikte bu anlayışın çevrimiçi sürece geçişi ve uygulanışı ele alınacaktır. E-katılımcı bütçelemenin değerlendirilmesinin ardından incelenmeye değer dünya örneklerine ve Türkiye’deki deneyimine yer verilecektir. Çalışmanın ikinci bölümünde araştırmacının yöntemine ilişkin bilgiler sunulacaktır. Daha sonra ise, Komşu Meclisi’nin internet sitesi incelemesinden ve Muratpaşa Belediyesi yetkilileriyle gerçekleştirilen yarı-yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen bulgulara yer verilecek ve bulgular yorumlanacaktır.

1. KATILIMCI BÜTÇELEME VE ONUN BİLGİ İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİ İLE UYGULANMASI

Bütçe, genel anlamıyla devletin belli bir dönem için gelir ve giderlerini öngören, kaynak dağılımını dengeli bir biçimde düzenleyen bir belge, mali araç ve ayrıca hükümetlerin iktisadi ve sosyal amaçlarını taşıyan temel siyasi program olarak ifade edilebilir (Feyzioğlu, 1984: 14). Temeli Magna Carta’ya (1215) dayanan ve bütçeyi hazırlama ve uygulama yetkisinin kimler tarafından kullanılacağına ifade eden bütçe hakkının kapsamı; anayasal yetki, hükümet şekli, siyasi çevre, bütçenin yasal usul ve esasları, yasamanın anayasal yetkileri, gelenekler, kurumsal yapı ve ülkenin diğer kendine özgü özellikleri gibi birçok unsura bağlıdır (Cilavdaroğlu ve Ekici, 2013: 60). Bütçe hakkı, temelde halka ait olsa da seçilmiş temsilciler halk adına kullanmaktadır. Bu noktada vatandaş, sivil toplum örgütleri, medya gibi aktörlerin bütçe yapım ve uygulama süreçlerine katılımının sağlanması, kamu kaynaklarını kullanan birimlerin hesap verebilmesi hususları büyük öneme sahiptir (Yıldız ve Alkan, 2017: 130). Ancak en başarılı demokrasilerde ve güçlü ekonomilerde dahi bütçeleme sürecine bu aktörlerin katılımı düşüktür. Gelişmişlik ve sosyal refah açısından bu durum ülkelerde yolsuzluk, yoksulluk, başarısız hizmet sunumu gibi olumsuzluklara neden olmuştur (Dağlı ve Gök, 2021: 438).

1990'lara kadar devletlerin mali nitelikte aldığı kararlar toplumun temel kamusal ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kalmış ve bu dönemden sonra kamu bütçelemesinde sosyal değişimler yaşanmıştır. Yeni dönemde organizasyonuna sivil toplum örgütleri ve belediyelerin dahil edildiği sosyal bütçe düzenlemeleri yapılmıştır (Yalçın, 2015: 314). Bu sosyal bütçe düzenlemelerinin içinde önemli yer tutan katılımcı bütçeleme, Magna

Carta'dan günümüze kadar çeşitli değişimlere uğrayan bütçe hakkının doğrudan vatandaş tarafından kullanılması bakımından önemli bir aşamadır. Günümüzde yerel yönetimlerde büsbütün bir temsili demokrasi anlayışı yerine, vatandaşa yaşadığı yerde kendisiyle ilgili kararların alınmasında doğrudan söz hakkı tanıyan katılımcı bütçeleme anlayışı hayata geçirilmeye başlanmıştır (Özen ve Yontar, 2009: 281).

Katılımcı bütçelemenin ortaya çıkışına bakıldığında, bu uygulamanın ilk defa Brezilya'da hayata geçirildiği ve genç demokrasinin daha da güçlendirilmesine yönelik çabaların bir ürünü olduğu görülmektedir. Ülkede demokrasinin 1985 yılında yeniden tesis edilmesiyle birlikte nepotizmi ve yolsuzlukları önleme adına katılımcı bütçelemeye yönelik ilk fikirler ve yasal düzenlemeler oluşmuştur (Wampler, 2000: 2-3). İşçi Partisi'nin 1988'de iktidara gelişi ve demokratik katılımı esas almasıyla bu yöndeki çalışmalar hız kazanmıştır. Hazırlıkların tamamlanmasının ardından katılımcı bütçeleme, 1989 yılında Brezilya'nın güneyinde yer alan Rio Grande do Sul eyaletinin başkenti Porto Alegre'de uygulanmaya başlanmıştır. İşçi Partisi'nin katılımcı bütçelemeyi benimsemesi, aslında bu anlayışın sosyalizmin değerlerini yansıtmaya yönelik ilişkilendirilebilse de Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlar bu ideolojik perspektifin karşısında durarak onu kalkınmanın bir aracı olarak anlama ve açıklama eğilimine girmişlerdir. Kimi yazarlar, Brezilya'nın katılımcı bütçeleme anlayışına olan adaptasyonunu önce sivil toplum örgütlerinin çabalarına, sonra ise açık, hesap verebilir ve şeffaf bir bütçeleme sürecine katılımı talep eden halkın kararlılığına bağlamaktadır (Yalçın, 2015: 317). Porto Alegre'de uygulanmasının ardından olumlu sonuçlar veren katılımcı bütçeleme anlayışı, 90'lardan itibaren önce Brezilya kentlerinde, daha sonra ise dünya çapında birçok yerel yönetim arasında yayılmaya başlamıştır.

Orijinal adı Portekizce "Orçamento Participativo" olan katılımcı bütçeleme genel olarak; vatandaşların her yıl düzenli ve planlı şekilde yapılan bir dizi toplantı yoluyla, kamu bütçesinin en azından bir kısmının nasıl kullanılacağına karar verme sürecine bireysel olarak veya sivil toplum kuruluşları aracılığıyla gönüllü ve düzenli olarak katılabildikleri bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Goldfrank, 2006: 4-5). Bütçeleme sürecinin katılım ölçüğü daraldıkça, uygulamaya yönelik işlerliği daha da artması sebebiyle katılımcı bütçeleme yerel yönetimlerde daha etkin bir uygulama alanı bulmaktadır. Çünkü, yerel yönetimlerin bütçeleri hizmete yönelik bütçelerdir ve daha kolay gerçekleştirilebilecek katılım koşullarına sahiptir (Ergen, 2012: 324).

Katılımcı bütçeleme; katılımcılık bilincini yerleştirme ve yaygınlaştırma, vatandaşların yaşadıkları yerlerde söz sahibi olabilmeleri ve kamu gücünün kötüye kullanılması hususunda saydamlığı ve hesap verilebilirliği sağlama hedefiyle ortaya çıkan bir yönetim modelidir. Yerel düzeyde doğrudan demokrasiye uygulama alanı sunan en önemli katılım yol ve yöntemlerinden birisidir. Ayrıca bu anlayış, gelir düzeyi düşük ve siyasetten dışlanmış kesimlerin, idarenin eylemlerini etkileyebilmesine yönelik sağladığı fırsatla da dikkat çekmektedir (Wampler, 2007a: 21).

Katılımcı bütçelemenin tüm dünyada yaklaşık 30 yılı kapsayan bir zaman diliminde yaklaşık 12 bin uygulama örneği bulunmaktadır. Uygulama sayısı bakımından Avrupa ülkeleri birinci sıradadır. Uygulanan programların yaklaşık %62'si yerel yönetimler tarafından desteklenmiştir. Yine, uygulamaların %58'i bir hukuki düzenleme ile, %42'si herhangi bir hukuki düzenlemeye bağlı olmadan ortaya çıkmıştır. Yapılan çalışmalara göre, sosyo-politik açıdan olumlu göstergelere sahip ülkelerde katılımcı bütçeleme girişimleri daha yaygın olmaktadır. Dolayısıyla dünyanın farklı bölgelerine nispeten demokrasi, insani gelişmişlik ve mutluluk seviyelerinin yüksek, yolsuzluğun düşük olduğu Avrupa ülkelerinde katılımcı bütçeleme girişimlerinin nicelik ve nitelik bakımından üstünlüğü umulmadık bir sonuç değildir (Allegretti ve Koçdemir, 2021: 113-114).

Bugün dünya üzerinde katılımcı bütçelemeyi uygulayan 1500'ün üzerinde kent bulunmaktadır. Ancak ülkelerin kendi ulusal sistemleri ve mevzuatı çerçevesinde şekillenen uygulamalar birbirinden farklı olabilmektedir (Güneş, 2020a: 192). Bu farklılıklara baktığımızda öncelikle katılım şekli karşımıza çıkmaktadır. Buna göre, doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki katılım yolu bulunmaktadır. İlkinde, her vatandaşın tematik, semt ve bölge toplantılarında kullanabileceği oy hakkı bulunmakta ve süreci doğrudan kontrol edebilmektedirler. İkincisinde ise, katılım dolaylı yoldan gerçekleşmekte ve süreç seçilmiş kişilerce (temsilciler) yürütülmektedir. Katılımcı bütçeleme teknikleri bu iki yol arasında çeşitlenebilmektedir (Cabannes, 2004: 28). Katılımcı bütçelemenin uygulanma biçimine bakıldığında çoğunlukla temsili sisteme uygun olduğu görülmektedir. Bu anlamda karar verme yetkisi belediye meclislerine aittir. Vatandaşlar daha çok danışılan taraftır. BİT'in katılımcı bütçeleme süreçlerine entegre edilmesiyle, vatandaşlar bu süreçlerde doğrudan demokrasi anlayışına daha yakın bir katılım sağlamışlardır.

Katılımcı bütçeleme sürecinin temelini, vatandaşların herhangi bir sınırlama olmaksızın katılabildiği mahalle düzeyindeki toplantılar oluşturmaktadır. Eğer daha geniş bir kesimi kapsıyorsa bu toplantılar semt düzeyinde de yapılabilir. Bu toplantılarda evvelki yılda gerçekleştirilen veya taahhüt edilmesine rağmen gerçekleştirilemeyen hizmetler veya projeler değerlendirilir, ilgili yılda katılımcı bütçeleme sürecinin işleyişi hakkında bilgi verilir ve vatandaşlardan mahalleleri ve kentleriyle ilgili taleplerinin dile getirilmesi istenir. Daha sonra yapılacak oylamayla öncelikler belirlenir. Önceliklendirme, yerel yönetim hizmetlerinin sınıflandırıldığı bir listedeki alanların (örneğin; kentsel altyapı, yol-kaldırım-trafik, yeşil alanlar, toplu taşıma, çevre sağlığı, sosyal hizmetler vs.) oylanması sonucunda gerçekleştirilmektedir (TEPAV, 2007: 2). Mahalle ve semt toplantılarının yanında tematik toplantılar da yapılabilir. Adından da anlaşılacağı üzere bu toplantılarda belli bir tema/konu üstünde durulur ve toplanmanın konusu önceden belirlenir (Doğan ve Gerger, 2018: 208).

Mahalle toplantılarında ve tematik toplantılarda yerel halk adına söz sahibi olması için seçilen temsilciler ile yerel yöneticiler, katılımcı bütçeleme kurulunu oluşturur. Bu temsilciler, katılımcıların itirazı ve isteği üzerine değiştirilebilmektedir. Dolayısıyla temsilcilerin mahalle yönetiminde mutlak gücü elinde bulundurması engellenebilmektedir. Katılımcı bütçeleme kurulunda bir önceki dönem bütçesini tartışılır ve gelecek yılın gelir-gider hesabı incelenir. Daha sonra kurulun üyeleri önceliklendirilen yatırım alanlarını, ilgili mahalleleri ziyaret ederek değerlendirir. Kurul, mahalle ile kent önceliklerinin uyumunu, mahalle nüfusunu ve ilgili yatırımın mahalledeki ihtiyacını esas alan bir formülasyona bağlı tutarak ilgili yatırımların (mahalle bazında) dağıtımını yapar (TEPAV, 2007: 2-3). Son aşamada seçilen projeler belediye meclislerince onaylanır ve uygulamaya girer. Uygulanacak projelerin vatandaşların önceliklerini temel alarak özünden uzaklaşmadan düzenlenmesi ve uygulanması gerekmektedir. Bunun için yerel yönetimlerin mali saydamlık ve hesap verebilirlik sorumluluğuyla hareket etmesi elzemdir. Öte yandan vatandaşların, ilk plan aşamasından başlayarak, bütçe teklifinin belediye meclisine verilmesi, bütçenin onaylanması ve denetlenmesi, hizmet üretim sürecinin izlenmesi aşamalarında vazife üstlenmeleri sağlanmalıdır.

Türkiye’de katılımcı bütçeleme genellikle pilot örnekler üzerinden “Yerel Yönetim Reformuna Destek Projesi”, “TUSENET Projesi” gibi projeler vasıtasıyla uygulanmış, önemli bir fırsat alanı olarak ortaya çıkan kent konseyleri ile hukuki altyapısı oluşan katılım olanakları kısıtlı biçimde kullanılabilmiştir. Katılımcı bütçelemeye ilişkin Türk alanyazını, çoğunlukla, uluslararası projeler kapsamında gerçekleştirilen pilot uygulamaların değerlendirilmesini içerir (bkz. Özen ve Yontar, 2009; Ergen, 2012; Sakıncı ve Bursalıoğlu, 2014; Yalçın, 2015; Dağlı ve Gök, 2021). Bu projelerin genel amacı tam anlamıyla katılımcı bütçelemeyi yansıtmasa da temelinde katılımcı yöntemlerle bütçe hazırlanması yer almaktadır. Bu bağlamda katılımcı bütçeleme 2007 yılında AB destekli Yerel Yönetim Reformuna Destek Projesi çerçevesinde Çanakkale Belediyesi’nde pilot uygulama olarak hayata geçirilmiştir. Çanakkale örneği, dünya uygulamalarıyla benzerlik gösterdiğinden dolayı Türkiye açısından önemli bir uygulama olarak değerlendirilebilir. Nihai kararın halk tarafından verildiği bir katılımcı bütçeleme süreci yaşanmasa da vatandaş ve sivil toplumun süreç içerisinde etkili olduğu bir uygulama gerçekleştirilmiştir (Allegratti ve Koçdemir, 2021: 119-120).

Katılımcı bütçeleme ile ilgili bir diğer önemli proje ise, beş Türk belediyesi (Altındağ, Nilüfer, Yıldırım, Osmangazi ve Tepebaşı) ile İsveç’teki Umea Belediyesi arasında kurulan bir iş birliğine dayalı TUSENET Projesi (Belediye Ortaklık Ağları Projesi)’dir. 2006 yılında başlatılan bu proje AB fonları ile desteklenirken, yürütücüleri Türkiye Belediyeler Birliği ile İsveç Yerel ve Bölgesel Yönetimler Birliği olmuştur. Uygulama süresi 16 ay olarak belirlenen projenin amacı Türk ve İsveç belediyeleri arasında, bilhassa mali yönetim alanında, ilişkilerin güçlendirilmesidir. Bunun yanında, belediyeler arasında iletişimin artırılmasıyla iyi uygulamaların paylaşılması, örnek oluşturması ve iş birliği içinde çalışmalarını da hedeflenmiştir. Katılımcı bütçeleme ise, proje kapsamında alt başlıklarından biri olarak belirlenmiştir (Özen vd., 2016: 1302).

Bunlara ek olarak, Uluslararası Bütçe Ortaklığı (IBP) kuruluşunun 2021 yılı verilerine dayanarak oluşturduğu “Açık Bütçe Anketi” adlı son raporunda¹, halkın bütçelere katılımı kategorisinde Türkiye’nin hala daha puan alamadığı görülmektedir. Ayrıca şeffaflık kategorisinde de puanının yetersiz olduğu değerlendirilmiştir. Bütçe denetimi kategorisine bakıldığında ise Türkiye’nin yeterli puana sahip olduğu görülmekte, ancak puanın sınırdaki olduğu ve Türkiye’nin bağımsız bir mali kuruma sahip olmadığına dikkat çekilmiştir.

¹ “Açık Bütçe Anketi 2021” Türkiye Sonuçları, <https://internationalbudget.org/open-budget-survey/country-results/2021/turkey>. (erişim tarihi: 03.03.2024).

Katılımcı bütçeleme dünya çapında hızla yayılmakta ve radikal bir demokratik çabadan ziyade genellikle yerel yönetimlerin sosyo-ekonomik kalkınma için kullandığı bir politika aracı olarak benimsenmektedir (Wampler vd., 2018: 3). Başta küçük ölçekteki nüfuslara uygun olduğu varsayılan katılımcı bütçeleme anlayışı giderek büyük ölçekteki nüfuslarda da uygulama alanı bulmuştur. Yaklaşık 10 milyonluk nüfusuyla Güney Kore'nin başkenti Seul, bu uygulamanın hayata geçirildiği en büyük nüfuslu kent konumundadır (Güneş, 2020b: 543-544). Ayrıca; New York, Paris, Madrid gibi dünyanın önde gelen metropollerini bu anlayışı uygulamada başarılı olmuşlar ve BİT'i katılımcı bütçeleme sürecinin farklı aşamalarında etkili bir şekilde kullanarak bu anlayışın gelişimine katkıda bulunmuşlardır. Bunlara ek olarak, katılımcı bütçeleme Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası, Avrupa Birliği, USAID gibi uluslararası kuruluşlar için de ilgi çekici hale gelmiş ve onlar tarafından desteklenmiştir.

Katılımcı bütçelemenin uygulama ölçeği küçüldükçe katılımcıların yaşam kalitelerini iyileştirmeye yönelik bir önceliklendirmeye, büyüdükçe ise daha geniş çaplı -özellikle adalet ile ilgili- sorunların çözümüne eğilim gösterdikleri görülmüştür. Ayrıca, yerel idare bütçesinin ne kadarının halkın yönetimine bırakılacağı konusunda farklılaşan uygulamalar da bulunmaktadır. Kimi uygulamada bütçenin sadece %1'i halkın yönetimine bırakılırken, kimisinde bütçenin tümünün nasıl kullanılacağına halk karar vermiştir (Cabannes, 2004: 28-29). Katılımcı bütçelemede herhangi bir model mutlak rehber olarak alınmasa da en tipik uygulama olarak Porto Alegre örneği gösterilmektedir. Bununla birlikte, Porto Alegre modelinden farklılaşan ve başarılı sonuçlar alınan başka modeller de vardır. Ancak farklı deneyimlerden hangisinin en uygun olduğuna ilişkin ortak bir kanaat yoktur. Ayrıca, katılımcı bütçelemeyi tanımlayan unsurlarla ilgili ontolojik belirsizlikler bulunmaktadır. Katılımcı bütçeleme bir yandan katılımcı demokrasinin etkili bir pratiği olarak görülürken, diğer yandan bütçe sistemi olarak kaynak tahsisinin etkin ve verimli bir şekilde gerçekleştirilmesine olanak sağlayan bir araç olarak tanımlanmaktadır (Sakinç ve Bursalıoğlu, 2014: 6).

Katılımcı bütçelemenin başarıya ulaşmasına veya onun zayıflıklarına ışık tutacak temel ilkelerden söz eden birçok çalışma bulunmaktadır (bkz. Santos, 2002; Avritzer ve Navarro, 2003; Wampler, 2007b; Allegretti ve Dias, 2009; Sintomer vd., 2013). Bunlar genel itibarıyla;

- Devlet yapısı, siyasi kültür ve siyasi otoritenin bu anlayışa yönelik yaklaşımı,
- Sosyal yapının kapasitesi, uygulayıcı kurumun mali özerkliği ve bu anlayışa ayırdığı kaynak miktarı,
- Tüm katılımcıların eşit erişimine imkan sağlayan süreç mimarisi ve kuralları,
- Yasal düzenlemeler,
- Örgütlenmiş bir sivil toplum olarak sıralanabilir (Allegretti ve Koçdemir, 2021: 116).

BİT'in 2000'lerin başından itibaren katılımcı bütçelemenin farklı aşamalarında kullanılmasıyla birlikte "elektronik katılımcı bütçeleme (e-participatory budgeting – e-PB)"² uygulamaları, özellikle son on yılda e-demokrasi ve e-katılımın önde gelen pratiklerinden biri olmuştur. Günümüzde dünyanın hemen her yerinde, tamamen yüz yüze uygulamalara kıyasla avantaj ve dezavantajlara sahip tamamen dijital biçimde uygulanan katılımcı bütçeleme programları bulunmaktadır (Sampaio, 2016: 939).

E-katılımcı bütçeleme ile ilgili kısıtlı alanyazında, bazı yazarlar bilgi aktarımı, maliyet ve zaman verimliliği, katılımcı sayısını artırma, şeffaflık ve denetim araçlarının güçlenmesi gibi açılardan katılımcı bütçeleme süreçlerine BİT'i dahil etmenin parlak tarafını vurgularlarken, öte yandan birçok yazar dijital bölünme, sosyal ilişkilerin azalması sonucunda bireysel katılım, kamu görevlileri tarafından yapılan örgütsel işin üst üste binmesi ve fazlalığı gibi sebeplerle süreçte doğrudan bir güven kaybına yol açabileceği ihtimali üzerinde durmakta ve ayrıca gerçek bir etkileşim ve müzakere sürecinin gerçekleşemeyeceğine neden olabileceğini savunmaktadır. Bu algı, dünya çapında BİT'in katılımcı bütçelemede sınırlı kullanımına neden olmuştur (Barros ve Sampaio, 2016: 295). Teknolojinin bu derece gelişmesine ve yaygınlaşmasına rağmen e-katılımcı bütçelemeye şüpheli yaklaşımın

² Bahsi geçen kavram, özellikle 2006 tarihli Belo Horizonte girişiminden sonra yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Kavramı karşılayan; dijital katılımcı bütçeleme, çevrimiçi katılımcı bütçeleme, etkileşimli katılımcı bütçeleme, (Rusya'da) girişim bütçelemesi gibi adlandırmalar da mevcuttur. Ancak, bu çalışmada yabancı alanyazındaki yaygın kullanımından dolayı "e-katılımcı bütçeleme"yi tercih edeceğiz.

nedenlerinden biri de çok sayıda denemenin pilot uygulama olmanın ötesine geçememesidir. Yani, katılımcı bir süreci ve teknoloji kullanımını test etmek için yürütülen pilot projeler kurumsallaşamamış ve devamlılığını sağlayamamıştır (Sampaio ve Peixoto, 2014: 425).

Wampler vd. (2018) katılımcı bütçelemeyi oldukça kapsamlı bir şekilde ele aldıkları raporda, katılımcı bütçelemenin dijital yollarla uygulanmasını mercek altına alan araştırmalara dair genel bir değerlendirme yapmışlar ve henüz e-katılımcı bütçelemenin etkileri konusunda bir uzlaşının olmadığını, deneyimlerden çok az sayıda kamuya açık sonuç bulunduğunu ve dolayısıyla net ve fikir birliğine dayalı bir modelin ortaya konulmadığını belirtmişlerdir.

Yukarıda aktarılmaya çalışıldığı gibi konuya ilişkin temel tartışma; süreçlere fiziksel katılımın mı yoksa e-katılımın mı daha iyi sonuçlar getireceğidir. Bu anlamda ilgili alanyazın hibrit katılımı (hem yüz yüze hem de çevrimiçi) önermektedir. Kullanılan karma yöntemlerin daha başarılı uygulamalar üretme eğiliminde olduğu yönünde ortak bir kanı oluşmuştur (bkz. Stortone ve De Cindio, 2015; Sampaio, 2016; Touchton vd., 2019; Allegretti, 2022). Bu durumda, nüfusun bir kısmının dışlanmaması ve böylesine bir demokratik sürecin kapsayıcı olabilmesi için çevrimiçi ve fiziksel ortamların özenle tasarlanması ve birbirlerini tamamlamaları elzemdir.

Katılımcı bütçelemenin elektronik olarak hayata geçirilmesinin en önemli ilk örneğini 2006 yılında uygulanmaya başlayan Belo Horizonte (Brezilya) deneyimi oluşturmaktadır. Bu yüzden, Belo Horizonte örneği üzerine birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalardan birini gerçekleştiren Barros ve Sampaio (2016), Belo Horizonte'nin katılımcı bütçelemeyi uygularken dijital yöntemlere başvurmasının vatandaş katılımının artmasıyla sonuçlandığını ama 2011'deki deneyimde uygulamaya yönelik ilginin ve katılımın büyük ölçüde azaldığına dikkat çekmişlerdir. Temelde yatan soruna inmeye çalışarak bakışlarını çevrimiçi forumlara çevirmişlerdir. Belediyenin belli bir zamandan sonra forumlardaki önerileri, tartışmaları ve projeleri görmezden gelmesi ve kazanan projenin bir türlü hayata geçirilememesi gibi nedenlerle uygulamaya duyulan güven azalmıştır. Çevrimiçi forumlarda yer alan vatandaş mesajlarının analiz edilmesiyle bu sonuçlara ulaşan Barros ve Sampaio (2016: 308-309), kamu otoritesinin, vatandaşların olumsuz algı, duygu ve tepkilerini dikkate almaması durumunda böyle bir uygulamanın sürdürülebilir olmayacağını vurgulamaktadırlar.

Görüldüğü üzere, e-katılımcı bütçeleme Belo Horizonte'de ilk ortaya çıkışındaki başarısına rağmen önemini günden güne yitirmiştir. Brezilya dışında Avrupa ülkelerinde de beklenen sonuçlar tam anlamıyla alınamamıştır. Örneğin, Almanya'nın birçok kentinde e-katılımcı bütçeleme sadece çevrimiçi bir öneri kutusu olarak algılanmaktadır ve vatandaşların %40'ı bunu kötü bir katılım aracı olarak değerlendirmiştir (Zolotov vd., 2018: 210). Tüm bunlara karşın, umut vadeden bir ivmenin Paris, Milano, Madrid, Barselona ve New York gibi büyük kentlerin e-katılımcı bütçelemeye önemli derecede kaynak ayırdıkları 2015-2018 döneminde kazandığı söylenebilir (Touchton vd., 2019: 155). Oluşturulan güçlü teknolojik altyapılar ile, katılımcı bütçeleme süreci vatandaşları detaylı bir şekilde bilgilendirecek biçimde dizayn edilmiş, e-oylama sistemi daha güvenli hale getirilmiş, sürece ilişkin her bir faaliyet açık veri esasına dayanan sistemlerle izlenebilir hale gelmiş ve yerel idare ile halk arasında devamlı bir diyalog kanalı yaratılmıştır. Tüm bunlar katılımın artmasını sağlayarak e-katılımcı bütçelemeye işlerlik kazandırmıştır. Son döneme baktığımızda, Covid-19 pandemisinin birçok katılımcı bütçeleme uygulamasının dijitalleşmesini hızlandırdığını söyleyebiliriz. Bu bağlamda, hem kamu idareleri hem de diğer paydaşlar BİT araçlarını kullanma konusunda daha hazır hale gelmişlerdir (Allegretti, 2022: 12). Ancak genel olarak e-katılımcı bütçelemenin henüz emekleme aşamasında olduğu kabul görmektedir.

E-katılımcı bütçeleme uygulamalarından başarıya ulaşan bir kısmının hangi dijital araçları kullandıklarını, bu araçları hangi aşamalarda nasıl kullandıklarını doğrudan uygulamalar üzerinden aktarmak yerinde olacaktır. Dolayısıyla bir sonraki başlıkta kayda değer dünya örneklerine, ardından da Türkiye deneyimine yer verilecektir.

1.1. Lizbon'da e-Katılımcı Bütçeleme

Avrupa ülkelerinde katılımcı bütçeleme açısından Portekiz önemli bir örnektir. Yaklaşık 1700 katılımcı bütçeleme uygulaması gerçekleştirerek bu anlayışta Avrupa'nın önde gelen ülkelerinden biri olmuştur³. Ayrıca 2016 yılında ulusal ölçekte katılımcı bütçelemeyi başlatan ilk ülke olmuştur (Wampler vd. 2018: 9). Ulusal, bölgesel

³ Katılımcı Bütçeleme Dünya Atlası, <https://www.pbatlas.net/portugal.html> (erişim tarihi: 03.03.2024).

ve yerel düzeyde gerçekleştirilen uygulamaların yanı sıra okul, gençlik ve yeşil katılımcı bütçeleme(si) gibi çeşitli türde katılımcı bütçeleme uygulamaları da hayata geçirilmiştir. Avrupa’da katılımcı bütçelemede e-oylamayı ilk defa kullanan kentlerin Lizbon ve Cologne olmasıyla birlikte, ülkede uygulanan katılımcı bütçelemelerin neredeyse tamamında e-oylama kullanılmaktadır. Göze çarpan örnekler ise, Lizbon ve Cascais’tir (Sampaio ve Peixoto, 2014: 419).

Katılımcı bütçelemeyi 2008’de uygulamaya başlayan Lizbon, Brezilya’daki Porto Alegre gibi ilk katılımcı bütçelemelerin “ortak karar almaya” dayanan yönlerini geri kazanmaya çalışmıştır. Uygulama, hibrit biçimde hayata geçirilmiştir. Çevrimiçi versiyonunda süreç yine web sitesi⁴ üzerinden ilerlemiş, ancak başlangıçta vatandaşlarla etkileşim, henüz yeterli düzeyde kullanıcı dostu olmayan bir web sitesi üzerinden tekliflerin sunulmasıyla sınırlı kalmıştır. Web sitesi zamanla iyileştirilmiş ve teknoloji kullanımı geliştirilmiştir. 2010 yılındaki uygulamada vatandaşlar yerel idareden web sitesi üzerinden sürekli biçimde geri bildirim alabilmiştir. 2013 yılından itibaren oylama aracı olarak “SMS” mesajları da kullanılmıştır (Allegretti ve Antunes, 2014: 2-3). SMS yoluyla katılım olanağı 2021 yılı uygulamasında da sürdürülmüştür (Allegretti ve Koçdemir, 2021: 127).

Lizbon’da 2008’den itibaren vatandaş katılımı düzenli bir şekilde artmıştır. Danışmaya, görüş almaya dayalı bir yaklaşımdan çok, müzakereci ve birlikte karar vermeye dayalı bir anlayış geliştirilmiştir. Bunda, yeni bir vatandaş katılımı modelini ortaya koyan “Katılımcı Bütçe İlkeler Şartı” adlı bir yasal düzenlemenin de etkisi olmuştur. Buradaki ilkelere bağlılık hala daha sürdürülmektedir (Allegretti ve Antunes, 2014: 7).

Katılımcı bütçelemenin yıllık döngüsü beş aşamada özetlenebilir. İlk aşamada Nisan ayından Haziran’a kadar web sitesi üzerinden veya yapılan toplantılarda proje teklifleri sunulmaktadır. İkinci aşamada, Haziran’dan Eylül ortasına kadar tekliflerin teknik analizi, benzer tekliflerin birleştirilmesi ve tekliflerin projelere dönüştürülmesi gerçekleşir. Üçüncü aşamada, Ekim ayına kadar ön proje listesi yayınlanır ve şikayetler alınır. Dördüncü aşamada, nihai proje listesinin analizi yapılır, ardından projeler gereçlendirilir ve hazırlanır. Sonrasında projeler Ekim ortalarından Kasım ortasına kadar çoğunlukla SMS yoluyla, daha az ölçüde web sitesi üzerinden ve fiziksel olarak oylanır. Son aşama ise, Kasım ve Aralık aylarında en çok oy alan projelerin duyurulmasının ve bütçe onayının gerçekleşmesiyle tamamlanır. Lizbon katılımcı bütçelemesinin web sitesi, kazanan projelerin uygulama durumunun takip edilmesine olanak tanır (Zolotov vd., 2018: 210).

1.2. Paris’te e-Katılımcı Bütçeleme

Paris’te katılımcı bütçeleme ilk defa 2014’te uygulanmıştır. Aynı yıl belediye başkanı olarak seçilen Anne Hidalgo bu anlayışı hayata geçirmede büyük bir çaba sarf etmiştir. İlk sürümde katılımcı bütçeleme için 17,7 milyon Euro (belediye yatırım bütçesinin %5’i) ayrılarak on beş adet proje Paris’te ikamet eden vatandaşların oylamasına sunulmuştur. Oylama faaliyetleri hem web sitesi⁵ üzerinden hem de seçim sandıkları aracılığıyla gerçekleşmiştir. On beş projeden dokuzunun seçildiği oylamaya katılan yaklaşık 41 bin kişinin %60’ı internet üzerinden oylamıştır. Bir yıl sonraki ikinci sürümde ise, Paris kent merkezindeki sakinler tekliflerini kendileri sunabilmiştir. 5000’den fazla teklif sunulmasıyla yüksek bir katılım görülmüştür. Bir ön seçim süreci ile teklif sayısı 600’e indirilmiş ve bunlardan 8’i seçilerek uygulanmıştır. İkinci sürümde 67 binden fazla kişinin oy kullanmasıyla katılımın arttığı görülmüştür. 2014’ten 2020’ye kadar katılımcı bütçeleme için ayrılan toplam kaynak 500 milyon Euro’dur. Dolayısıyla, her yıl toplam yatırım bütçesinin ortalama %5’i (yaklaşık 100 milyon) katılımcı bütçelemeye ayrılmıştır. Paris’in katılımcı bütçelemesi, dünyanın en büyük bütçeye sahip katılımcı bütçeleme uygulamasıdır (Korthagen vd. 2020: 258).

Paris’te katılımcı bütçeleme dört düzeyde uygulanmaktadır (Sivil Toplum Geliştirme Merkezi, 2020: 3):

- İlk düzey, Paris genelinde uygulanan ve şehri ilgilendiren projelere her yıl 30 milyon Euro’nun ayrıldığı düzeydir.
- İkinci düzey, Paris’teki yirmi ilçenin her birinde (birbirinden bağımsız biçimde) yürütülen katılımcı bütçelemeyi kapsayan düzeydir. Yirmi ilçe için toplamda 60 milyon Euro tahsis edilmektedir.

⁴ <https://www.lisboaparticipa.pt/pt> (erişim tarihi: 03.03.2024).

⁵ <https://decider.paris.fr/decider/jsp/site/Portal.jsp> (erişim tarihi: 03.03.2024).

• Üçüncü düzeyi düşük gelirli mahallelerde uygulanan katılımcı bütçelemeler oluşturmaktadır. Bu bağlamda, işçi sınıfının oluşturduğu mahallelerden gelen proje önerilerine daha fazla kaynak ayrılmasına özen gösterilmektedir. Dolayısıyla, yarısının ilçelerin, yarısının ise Paris şehir bütçesinin oluşturduğu 30 milyon Euro'luk büyük bir bütçe bu düzeydeki katılımcı bütçelemeye ayrılmaktadır.

• Dördüncü düzeyi ise, Lizbon'daki gibi okul ve gençlik katılımcı bütçelemeleri oluşturmaktadır. Bu düzeye ayrılan bütçe 10 milyon Euro'dur.

Paris katılımcı bütçelemesinin "Katılımcı Bütçeleme Şartı" adında yasal dayanağı bulunmaktadır. 2016 yılında kabul edilen bu düzenlemede, kimlerin teklif sunabileceği, katılımın nasıl gerçekleşeceği, hangi tekliflerin uygun olacağı, tekliflerin seçim süreci ve oylama usulü, projelerin uygulanması, projelerin takibi gibi temel bilgiler yer almaktadır. Yukarıdaki katılımcı bütçeleme örnekleri birbirlerinden bağımsızdırlar, ancak hepsi bu düzenlemedeki kurallara tabiidir (Sivil Toplum Geliştirme Merkezi, 2020: 3).

Paris'te katılımcı bütçeleme süreci altı temel aşamada ele alınabilir (Sivil Toplum Geliştirme Merkezi, 2020: 3-4).

* Proje önerilerinin alınması: Teklifler; halk toplantıları, çalıştaylar ve keşif yürüyüşleri gibi vatandaşları, uzmanları ve yetkilileri bir araya getiren ve projelerin birlikte inşasına olanak tanıyan buluşmalar esnasında geliştirilir. Geliştirilen teklifler yalnızca web sitesi üzerinde toplanır. Hem bireysel hem de kolektif (mahalle konseyleri ve dernekler gibi) biçimde teklif sunulabilir. Belediye çalışanları, proje geliştirebilmeleri için vatandaşlara fikir aşamasından proje yaratmaya kadar aktif bir şekilde destek sağlamak ve ayrıca yüz yüze ve çevrimiçi olarak da eğitimler vermektedir. Proje önerilerinin sunulması yaklaşık bir ay sürmektedir. Yıllık ortalama 2000 proje teklifi alınmaktadır.

*Ön değerlendirme/kabul edilebilirlik: Proje önerilerinin sunulmasından sonra, belediyenin ilgili birimi proje konusunun kent ile ilgili olup olmadığına ilişkin bir ön değerlendirme yapar. Bu değerlendirmeden sonra teknik değerlendirme yapılarak projelerin kabul edilebilirliği sorgulanır.

*Uygulanabilirlik: Kabul gören projeler, bütçeleri ile birlikte belediyenin ilgili birimlerince yeniden değerlendirilmektedir. Belediye yetkilileri, ihtiyaç halinde, projelerin gelişim sürecinde proje sahipleriyle birlikte çalışabilmektedir. Başvurucuların kendilerinin belirlediği proje bütçeleri, belediye yetkililerinin mal ve hizmetleri piyasa değeri üzerinden analiz etmesinin ardından nihai hale kavuşur. Değerlendirme esnasında benzer veya tamamlayıcı proje önerileri sundukları tespit edilen kişi ve kuruluşlar bir araya getirilir ve projelerini tekrardan düzenleyip birleştirme olanakları aranır. Başvuru sayısının çok yüksek olup da değerlendirmeyi geçen projelerin az sayıda olmasının nedenlerinden biri de budur.

*Politik karar: İçinde belediye başkanlarının da yer aldığı bir komite, bu iki değerlendirmeden geçen projeleri inceleyerek hangilerinin oylamaya kalacağına karar verir. Seçilen projeler, detaylarıyla birlikte web sitesinde yayınlanır. Kabul edilmeyen ve oylamaya giremeyen bütün proje sahiplerine geri bildirim sağlanır.

*Oylama: Paris kent merkezinde ikamet eden vatandaşlar, yaş ve vatandaşlık şartı aranmaksızın oy kullanabilmektedir. Bu durumda belediye çalışanları çocukların da oy kullanabilmesi amacıyla onlara projeler hakkında detaylı bir şekilde bilgilendirmektedir. Yaklaşık iki hafta süren oylamalara, şehrin farklı bölgelerine kurulan 180 sandık veya web sitesi aracılığıyla katılım sağlanabilir. Sandıklar ve bilgisayar istasyonları kamusal alanlarda halkın kullanımına sunulmuştur. Seçmenler, ikamet ettikleri, çalıştıkları veya kişisel yakınlıklarına bağlı olarak istedikleri mahalleden en fazla on proje için oy kullanabilirler. Bunların yanında, proje sahipleri seçim kampanyaları yürüterek kendi projeleri için oy arayabilirler. Bu anlamda belediyenin herhangi bir proje için kampanya yürütmesine izin verilmemiştir ancak proje sahiplerine ihtiyacı olan iletişim araçları konusunda yardımcı olma imkanı bulunmaktadır. Bu çerçevede, oylama sürecine katılım ilk uygulamadan bu yana sürekli artış göstermiştir. Belediye, daha fazla kişiye ulaşmayı hedefleyen kampanyasını hala daha sürdürmektedir.

* Uygulama: Kazanan projelerin son kontrollerinin ardından uygulama safhasına geçilmektedir. Uygulamada olan projelere ilişkin bilgiler ve projelerin ilerleme durumu, web sitesinde görüntülenebilir ve takip edilebilmektedir. 2019 yılında Paris genelinde uygulanan proje sayısı 194 iken, uygulamanın başladığı 2014 yılından 2020 yılına kadar toplamda yaklaşık 2000 proje hayata geçirilmiştir.

1.3. Madrid’de e-Katılımcı Bütçeleme

Katılımcı bütçelemeyi başarıyla uygulayan dünyanın önemli başkentlerinden biri de Madrid’dir. Burada katılımcı bütçeleme, Paris’tekine benzer şekilde kararlı ve radikal bir tutuma sahip bir belediye başkanı (Manuela Carmena) tarafından hayata geçirilmiştir. İspanya’nın ve özelinde Madrid’in e-devlet ve e-katılım endekslerinde yüksek sıralarda yer alması, e-katılımcı bütçeleme konusundaki başarısına temel oluşturmuştur. 2017 verilerine göre Madrid’deki hanelerin %91,7’sinin geniş bant internet bağlantısı bulunmaktadır. Ayrıca Madrid, kamu hizmetlerinin ortak üretiminde belediye ile iş birliği yapan ve yerel düzeyde vatandaş katılımını destekleyen mahalle bazlı dernekleri sayesinde yerel katılım konusunda uzun deneyime sahiptir (Royo vd., 2020: 6).

Paris’ten bir yıl sonra 2015’te başlatılan ve “Decide Madrid” adlı platform üzerinden yürütülen katılımcı bütçeleme uygulaması, 2018 BM Kamu Hizmeti Ödülü’nü almıştır. 2018 yılında platformda 400 binden fazla kullanıcı kaydının bulunmasıyla e-katılımcı bütçeleme uygulamaları arasında en yüksek katılım oranına sahip uygulama olmuştur. Decide Madrid platformu için oluşturulan “Consul” adlı yazılımın küresel çapta katılımcı bütçeleme uygulayan yerel yönetimlerin benimsediği bir yazılım haline gelmesi, Decide Madrid’in e-katılımcı bütçeleme projelerinde oldukça önemli bir yerde konumlanmasına katkı sağlamıştır (Pina vd., 2022: 152; Royo vd., 2020: 2). Consul, şu anda 35 ülkede ve 135 belediyede, 90 milyon insanı kapsayan bir yazılım durumundadır⁶. Ayrıca, katılımcı bütçelemeyi “Benim Bütçem” adıyla 2021 yılında hayata geçiren İstanbul Şişli Belediyesi’nin tanıtım sunumunda, Türkiye’den Consul yazılımını kullanacak ilk kurumun Şişli Belediyesi olacağı belirtilmektedir⁷. Paris ve Madrid örnekleri Avrupa’nın bu alanda en göze çarpan uygulamaları olmakla beraber (Güneş, 2020b: 542), aralarında Muratpaşa ve Şişli belediyelerinin de bulunduğu dünya çapındaki birçok yerel yönetim için yol gösterici ve ilham kaynağı olmuştur.

Decide Madrid’in web sitesinde vatandaş katılımı için beş bölüm yer almaktadır: Tartışma, öneriler, anketler, süreçler ve katılımcı bütçeleme. Katılımcı bütçelemenin ayrı bir katılım kanalı olarak ele alındığı platformda süreç şu şekilde ilerlemektedir (Blanco ve Björn, 2022: 10-11):

- İlk etapta vatandaşlar 21 ilçeden birine veya şehrin tamamına proje teklifinde bulunurlar. Örneğin vatandaşlar, Madrid’in “Centro” semtinde yeni bir bisiklet yolu inşa etmek için bir teklif oluşturup platforma sunabilirler.
- İlk teklif aşamasından sonra vatandaşlar belirli tekliflere destek gösterebilirler. Bu aşama bir hafta sürmekte ve vatandaşların kaç farklı öneriyi destekleyebilecekleri konusunda sınırlama bulunmamaktadır. Teklifler daha sonra puanlara göre sıralanır ve web sitesinde öncelik sırasına göre yerleştirilir.
- Destek aşamasının tamamlanmasının ardından yerel idare tüm teklifleri toplar ve bir iç değerlendirme süreci başlatılır. Bu dört aylık süreçte tekliflerin uygulanabilirliği ve bütçeleri değerlendirilir.
- Dört ayın sonunda yerel idarenin uygulanabilir ilan ettiği tekliflerin her biri tahmini bütçeleriyle beraber platformda yayınlanır.
- Son aşamada ise, 16 yaşından büyük ve Madrid’de ikamet eden vatandaşlar platformda yer alan projeleri oylarlar. Seçmenler, şehrin geneli ve 21 ilçeden herhangi birisi için oy kullanabilirler. Madrid’in katılımcı bütçeleme platformunda da uygulanan projelerin son durumları izlenebilmektedir.

Madrid’de katılımcı bütçelemeye ilk yıl 60 milyon Euro ayrılmışken, 2017, 2018 ve 2019 yıllarında 100 milyon Euro ayrılmıştır. Kent ölçeğindeki projeler için 30 milyon Euro, 21 ilçe için ise 70 milyon Euro bütçe tahsis edilmiştir. Evsizler ve dışlanmış kişilerle dayanışma projelerine ayrı bir bütçenin aktarımı öncelikli bir uygulama haline gelmiştir. Süreç ilk başta sadece Decide Madrid üzerinden ilerlerken, sonraları yüz yüze görüşmelere ihtiyaç duyulmuş ve hibrit süreçler oluşturmak için gayri resmi girişimlerde bulunulmuştur. Madrid’i bisiklet dostu bir kente dönüştürmeye çalışan bir grup, en aktif kolektiflerden biri olarak bu girişimlere öncülük etmiştir (Blanco ve Björn, 2022: 7-8). Ancak Decide Madrid platformunda kolektif yapılar teklif sunamamakta ve oy kullanamamaktadır. Bu fonksiyonlar bireysel bir şekilde gerçekleşmektedir. Dolayısıyla, geleneksel katılımın

⁶ <https://consuldemocracy.org/about-us/> (erişim tarihi: 03.03.2024).

⁷ https://www.lar.org.tr/wp-content/uploads/2021/06/8-Haziran_Sisli-Belediyesi_Katilimci-Butce.pdf. (erişim tarihi: 03.03.2024).

paydaşlarına daha az bir rol atfedilmesi, katılımın devamlılığı için risk taşımaktadır. Çünkü, “ağ bağlantılı bireycilik teorisi⁸ (networked individualism theory)” ne göre çevrimdışı katılımcılar, çevrimiçi katılımcılara göre daha kararlı ve dayanışmacı bir tutumda katılım sağlamaktadırlar (Royo vd., 2020: 15).

1.4 Türkiye’de e-Katılımcı Bütçeleme: “Komşu Meclisi” Platformu⁹

Türkiye’de hem yerelde hem de merkezi idarede e-demokrasi bağlamında yer alan e-devlet ve e-belediyeçilik anlayışları günden güne benimsenerek yaygınlaşmaktadır. Ancak, temel fonksiyonlarından biri olarak “hizmet kuruluşu olma” işlevselliği taşıyan yerel yönetimlerde, e-belediyeçilik hizmetlerinin karar alma süreçlerine entegre edilmesinde zayıf kaldığı görülmektedir. Yeni teknoloji olanaklarından esas olarak, abonelik, imar ve ödeme işlemleri gibi belediyeye gitmeyi artık gerekli kılmayan belediye hizmet ve faaliyetlerinin zaman ve mekân sınırları olmaksızın ucuz, kolay ve insan temelli hataların oldukça azaldığı yolla gerçekleştirilmesiyle verim sağlanmaktadır. BİT’in demokratik işlevi, halkın yerel düzeydeki karar alma süreçlerine katılımının teknolojik araçlar aracılığıyla artırılması ile canlandırılabilir. Çünkü halkın yerel düzeydeki kararların alınmasına olan katkısının düzeyi, yerel demokrasinin ölçümünde başlıca etkindir. Çalışmamızda ele aldığımız Komşu Meclisi projesi, vatandaşların doğrudan yerel bütçeleme sürecine katılım sağlayabileceği bir kanal açarak bu anlamda bir e-katılım yönü bulunan girişime öncülük etmiştir.

E-katılımcı bütçeleme Türkiye’de ilk defa Antalya’nın Muratpaşa ilçesinde 21.02.2020 tarihinde “<https://komsumeclisi.com>” sitesi üzerinden uygulanmaya başlanmıştır. Komşu Meclisi ismi verilen e-katılımcı bütçeleme uygulaması hibrit olarak değil, sadece dijital ortamda hayata geçirilmiştir. Uygulama faaliyete geçirilmeden önce ilgili alanyazın ve dünya örnekleri belediye yetkilileri tarafından incelenmiştir. Bu bağlamda özellikle Reykjavik (İzlanda), Madrid (İspanya) ve Paris (Fransa) katılımcı bütçelemeleri dikkate alınmıştır. Uygulama, Muratpaşa Belediyesi Halkla İlişkiler Müdürlüğüne bağlı Dijital Medya Ekibi ile Bilgi İşlem Müdürlüğüne bağlı bir yazılımcı tarafından yürütülmektedir.

Bu sistemde ilçe sakinlerinin her biri “komşu” sıfatını taşımaktadır. İlçe sakinleri, site üzerinde kişisel bilgilerini kullanarak ve telefonlarına gelen kısa mesaj ile kimliklerini doğrulayarak üyelik başvurularını tamamlayabilmektedir. Böylelikle, platforma trol nitelikli sahte üyelerin girmesi engellenerek gerçek ilçe sakinlerine yer verilmesi sağlanmıştır. Üyeliklerini tamamladıktan sonra ilçe sakinlerinin karşısına katılım gösterebildikleri ve mahalleler hakkında bilgi edinebildikleri beş adet başlık çıkmaktadır. Bu başlıklar; “Oylama”, “Mahalle Meclisleri”, “Forum”, “Bir Fikrim Var” ve “Dayanışma Sistemi” olarak sıralanmaktadır.

Çalışmanın devamında, Komşu Meclisi platformunu incelemek ve yukarıda saydığımız site fonksiyonlarını açıklamak üzere bahsi geçen web sitesinin doküman analizi gerçekleştirilecektir. Bunun yanında, Türkiye’nin ilk e-katılımcı bütçeleme deneyimini tanımak, anlamak ve sorgulamak üzere Muratpaşa Belediyesi çalışanlarıyla gerçekleştirilen yarı-yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veriler sunulacak ve yorumlanacaktır.

2. YÖNTEM, BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

2.1. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma deseni örnek olay incelemesi olan bu çalışmada, bütünüyle nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır. Bu kapsamda, doküman incelemesi ve yarı-yapılandırılmış görüşme yöntemlerine başvurulmuştur. Çalışmanın ilk ayağı ve temel veri kaynağı Komşu Meclisi’nin internet sitesinin incelenmesidir. Muratpaşa Belediyesi çalışanları ile yapılan yarı-yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veriler ikincil veri kaynağını oluşturmakta ve Komşu Meclisi’nin nasıl işlediğini ve arka planını anlama noktasında tamamlayıcı bir kaynak konumundadır. Burada görüşme tekniğinin kullanılması, uygulayıcıların algı ve deneyimlerini birincil ağızdan öğrenme fırsatı sunacaktır. Örneklem grubu başta, doyuma ulaşılacağı varsayımı içerisinde, 10 ila 15 belediye çalışanı olarak planlanmıştır. Ancak, Kartopu Örnekleme Yöntemi ile araştırılan konuya doğrudan taraf olan ilgili

⁸ Vatandaşların e-katılım kapsamındaki davranışları, insanların çevrimiçi sosyal ilişkiler sisteminde nasıl bağlantı ve iletişim kurduğunu inceleyen ağ bağlantılı bireycilik teorisiyle açıklanabilir. Ağ bağlantılı bireycilik, insanların ihtiyaçlarını karşılamak için çok sayıda kişiselleştirilmiş ve değişken ağ ve kimlikler yaratıp yönettiği ‘yeni bir sosyalite modelini’ tanımlar. Bu teoriye göre, insanlar birçok gruba katılma eğilimindedirler, ancak bunlardan herhangi birine düşük seviyede bağlılık gösterirler. Daha fazlası için bkz. Rainie ve Wellman, 2012.

⁹ “Komşu Meclisi” uygulamasıyla ilgili bu başlıktaki veri ve kaynaklara “<https://komsumeclisi.com/icerik/5> (erişim tarihi: 15.04.2024)” adresinden ve Muratpaşa Belediyesi’nin resmi web sitesi ile video paylaşım kanalları üzerinden ulaşılmıştır.

kişi sayısının 4 olduğu belirlenmiştir. Bu 4 kişi ile yapılan yarı-yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle çözümlenecektir. Çalışma kapsamında, uygulamanın diğer paydaşı olan kullanıcılar, yani Komşu Meclisi'ne katılım gösteren ilçe sakinleri örneklem grubuna dahil edilememiştir. Bunun nedeni, kullanıcı kimliklerinin Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizli tutulmasıdır. Ayrıca, geniş bir hedef kitlesi olan uygulamanın kullanıcılarına fiziksel olarak ulaşmak da oldukça zordur. Bu yüzden örneklem grubu, uygulayıcılar ile sınırlı kalmıştır.

2.2. Doküman İncelemesinden Elde Edilen Bulgular

Platforma, MERNİS adreslerinin esas alınmasıyla, Muratpaşa ilçesinde yaşayan ve çevrimiçi olarak üyeliğini gerçekleştiren vatandaşlar dahil olabilmektedir. Üyeliklerini tamamladıktan sonra ilçe sakinlerinin karşısına beş ayrı alanda katılım sağlayabilecekleri başlıklar çıkmaktadır. Bu başlıklar; "Oylama", "Mahalle Meclisleri", "Forum", "Bir Fikrim Var" ve "Dayanışma Sistemi" olarak sıralanmaktadır.

- **Oylama:** Bu sayfa, kent ile ilgili bazı proje, uygulama ve diğer konular hakkındaki kararların, komşuların oylamasına sunulması amacıyla tasarlanmıştır. Komşu Meclisi'nde oy kullanma yaşının 13 olarak belirlenmesiyle çocuklara ve gençlere de katılım olanağı sunulması, uygulamanın, demokrasi bilincinin çocuk yaşlardan itibaren geliştirilerek geleceğe aktif vatandaşlar hazırlama amacı taşıdığını göstermektedir. Komşu Meclisi'nde şu ana kadar bütçeye ilişkin toplamda altı oylama gerçekleştirilmiştir. Muratpaşa Belediyesi'nin 2021, 2022, 2023 ve 2024 yıllarının mali bütçeleri "kabul ediyorum" ve "kabul etmiyorum" şeklindeki iki seçenek ile komşuların onayına sunulmuştur. Geri kalan iki oylama ise, belediyenin ayırdığı ek bütçe oylamalarıdır. 21 Şubat 2020 – 2 Nisan 2020 tarihleri arasındaki ilk oylama, 10 milyon TL'lik ek bütçenin hangi hizmet alanları için kullanılacağına komşuların belirlemesiyle gerçekleşmiştir. Komşulara, belediye tarafından belirlenen sekiz farklı hizmet alanından iki tanesine oy kullanabilme hakkı tanınmıştır. Seçim sonucunda en çok oyu alan hizmet alanı "Çevre ve Yenilenebilir Enerji Hizmetleri" olmuştur. Yaklaşık 8 ay sonra, yine 2021 yılı için ikinci bir ek bütçe oylaması yapılmıştır. Bu oylamada, 8 hizmet alanına "pandemi bütçesi" adı altında bir başlığın eklenmesiyle 9 adet hizmet türü oylamaya sunulmuştur.

- **Mahalle Meclisleri:** İlçedeki 55 mahallenin her birinin ayrı ayrı meclisinin bulunduğu "Mahalle Meclisleri" sayfasında, komşular kendi mahalle meclisinin doğal üyesi sayılmakta ve sadece kendi mahalleleri için oy kullanarak mahallelerinin geleceği hakkında karar alabilmektedirler. Ayrıca bu sayfada, her bir mahallenin muhtar ve belediye tarafından yapılan yatırımların bilgilerine ulaşılabilir.

- **Forum:** Bu sayfada oylamaya ilişkin konular, komşular tarafından en az üç gün boyunca tartışılmaktadır. Komşulara tartışma ve görüş bildirme olanağı sunulan bu sayfada; onur kırıcı, toplumsal dayanışmayı ve barışı zedeleyecek ifadeler yer verilmemektedir.

- **Bir Fikrim Var:** Tüm komşular, "Bir Fikrim Var" sayfası üzerinden ilçeye ilgili projelerini, düşüncelerini ve önerilerini iletebilme şansına sahiptir. Projeler, fikirler ve öneriler öncelikle Abdullah Sevimçok Sivil Toplum ve İnovasyon Merkezi'ne (ASSİM) iletilmektedir. Projelerin uygulanabilirliği ASSİM'de değerlendirildikten sonra belediye encümenine gönderilmektedir. Belediye encümeninin onayıyla projeler Komşu Meclisi'nde oylamaya sunulmaktadır.

- **Dayanışma Sistemi:** Covid-19 salgını sürecinde Komşu Meclisi platformuna "Dayanışma Sistemi" başlıklı bir sayfa daha eklenerek yeni bir hizmet alanı oluşturulmuştur. Tüm dünyayı saran Covid-19 salgınının, ekonomide durgunluk yaratarak halk üzerinde geçim sıkıntılarını yol açması sonucunda eklenen bu yeni hizmetin, ekonomik olumsuzluklardan etkilenen komşulara destek olarak gıda paketleri ve alışveriş çekleri sağlama amacı taşıdığı görülmektedir. Dayanışma Sistemi'nde belediyenin yardım alan ya da yardım eden bir konumda olmadığı belirtilerek, yardımseverler ile ihtiyaç sahiplerini buluşturan platformun sahibi konumunda olduğuna dikkat çekilmiştir. Ayrıca hassasiyet arz eden bu sayfada, ihtiyaç sahiplerinin isimlerine onları ifşa etmeyecek biçimde tasarlanmasıyla yer verilmiştir.

2.3. Betimsel Analizden Elde Edilen Bulgular ve Yorum

Bu başlık altında, doküman analizi ile ulaşılamayan bazı bilgileri ortaya çıkarma ve Komşu Meclisi uygulamasını daha yakından tanıma amacıyla uygulayıcılar ile gerçekleştirilen yarı-yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen bulgulara yer verilecektir. Görüşmelerde, iyi ve sürdürülebilir bir katılımcı bütçeleme modelini ortaya koyma hedefi çerçevesinde, Komşu Meclisi uygulamasının eksikliklerini ortaya çıkaracak sorular sorulmaya çalışılmıştır. Görüşmeler Muratpaşa Belediyesi binasında gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerden elde edilen veri seti kuramsal ve anlam boyutlarında incelenerek araştırmacının kendisi tarafından temalaştırılmıştır. Bu bağlamda Komşu Meclisi, belirlenen on tema altında açıklanacaktır.

2.3.1. Görünürlük ve Tanınırlık

Bu tema, katılımcı bütçeleme uygulamasının tanıtım kampanyalarını, halka duyurma ve ulaşmasını sağlama kanallarını açıklamaktadır. Uygulamaya dahil edilecek hedef kitlenin uygulamadan haberdar olması ve uygulama hakkında anlaşılır bir şekilde bilgilendirilmesi, katılımcı bütçelemenin özünü oluşturan “katılım” eylemini kapsamlı kılmak adına atılması gereken en önemli ilk adımdır. Daha önceki bölümde gösterdiğimiz dünya örneklerinde yüksek katılım oranlarına ulaşan uygulamalar, katılımcı bütçelemeyi hem çevrimiçi hem de çevrimdışı pek çok farklı kanal yoluyla ve çeşitli yöntemlerle tanıtım faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Dolayısıyla bunu öğrenmek adına sorduğumuz “Komşu Meclisi uygulamasının görünürlüğü ve tanınırlığı için ne tür çalışmalar yaptınız ve yapıyorsunuz, bu çalışmalar yeterli oluyor mu?” sorusuna verilen cevaplar, bu tema altında toplanmıştır. Katılımcıların cevapları şu şekildedir:

K1 “Komşu Meclisi’nin ilk bir lansman yaptık zaten tanıtımı için. Belediye başkanımız lansmanda bütün sivil toplum örgütleri, işte dernekler, muhtarlar, siyasi partiler, mahalle temsilcileri yani demokrasinin bileşeni olan kim varsa, vatandaşlarımız, gazeteciler hepsi çağırılıp bir sunum yapıldı. ...Onun ardından, bizim belediyemize ait yine kentin farklı noktalarında bulunan outdoor billboardlara bilgilendirme ve duyuru panelleri çıkıldı. Onun dışında, sosyal medya kampanyası ağırlıklı olarak yürütüldü. ...Sponsorlu görseller yapıldı. Nasıl kullanılacağını anlatan kullanım videoları hazırlandı, onlar dağıtıldı. Aynı zamanda bunlar web sitesinde de halen var...”

K2 “Şöyle; web sitemiz üzerinde, sosyal medya üzerinde ciddi çalışmalar yapıyoruz. Banner’lar hazırlanıyor, duyurular hazırlanıyor, SMS’ler atılıyor bu işle ilgili, konuyla alakalı. Reklamlarla da destekleniyor.”

K3 “İlk başladığımızda ciddi bir billboard ve PR çalışması yaptık. Billboardlarda duyurduk, sosyal medyada duyurduk, sponsorlu şeyler verdik. ...tanıtım videoları çekildi, sosyal medyada döndü. Nasıl girip oy kullanacaklarını belirten küçük küçük videolar... muhtarları çağırdık, elli beş muhtar geldi onlara da anlattık nasıl bir proje olacağını...”

Alınan yanıtlardan görüldüğü üzere, birçok paydaşın dahil edilmesiyle Komşu Meclisi’nin fiziksel ortamda tanıtımı yapılmıştır. Billboard gibi çeşitli reklam kanalları aracılığıyla da tanıtımı desteklenmiştir. Bunun yanında, çevrimiçi tanıtım kampanyalarına da yer verildiği ve bunlara daha fazla ağırlık verildiği görülmektedir. Hazırlanan tanıtım içerikleri basılı broşür, afiş, kitapçık, vb. gibi kağıt temelli tanıtım araçları yerine, çoğunlukla video formatında sosyal medya ortamlarında dağıtılmıştır. Yine bilgisayar aracılığıyla hazırlanan görseller internet ortamında tanıtım için kullanılmıştır.

2.3.2. Yasallık ve Hukuki Altyapı

Katılımcı bütçeleme örneklerinde, katılımcı bütçelemenin süreçlerinin ve ilkelerinin nasıl olacağına ilişkin doğrudan katılımcı bütçelemeye özel çıkarılmış yasal düzenlemeler görülebilirken, yasal düzenlemeye tabi olmayan katılımcı bütçeleme uygulamaları da görülebilmektedir. Türkiye’de doğrudan katılımcı bütçelemeyi tasarlayan bir mevzuat bulunmasa da yerel yönetimlerin halkı kararlara ve bütçenin hazırlanmasına dahil edebilecek yasal altyapı (5018, 5393, 5216 ve 5302 sayılı Kanunlar gibi) bulunmaktadır. Bu noktada yerel idarenin istiklaliği belirleyici olmaktadır. Açık bir ifadeyle, yerel idarenin -özellikle belediye başkanının- halkın katılımı konusundaki tutumu ve izlediği yol, katılımcı bütçelemenin gücünü etkilemektedir. Konuya halk tarafından bakıldığında ise, halkın talebi doğrultusunda başlatılan katılımcı bütçeleme girişimleri de bulunmaktadır. Örneğin Portekiz’de katılımcı bütçeleme 20 yıllık bir süreçte aşağıdan yukarıya doğru halktan başlayan bir anlayış haline gelmiştir. Katılımcı bütçelemeye ilişkin bir mevzuatı olmayan Portekiz’de uygulama geleneği oluşmuştur (Allegretti

ve Koçdemir, 2021: 131-132). Türkiye’de katılımcı bütçeleme için uygun bir hukuki altyapı bulunmakta ancak sınırlı sayıda uygulama örneği bulunmaktadır. Portekiz’de yerel düzeyde bütçe katılımına ilişkin bir düzenleme olmamasına rağmen daha fazla uygulama bulunmaktadır. Bu durum, her iki ülkedeki halkın ve yerel idarelerin isteklilikleriyle açıklanabilir.

Komşu Meclisi uygulamasının esasını oluşturması ve kurallarını belirlemesi açısından işleyişindeki çalışma usul ve esaslarını düzenleyen bir yönerge oluşturulmuş ve bu yönerge platforma yerleştirilmiştir. Bu yönergeyi değiştirebilme ve kaldırabilme inisiyatifi belediye başkanına aittir. Bu noktada, Belediye Kanunu’nun 62. maddesine göre bütçenin hazırlanması yetkisinin belediye başkanına ait olduğunu belirtmek gerekir. Belediye başkanı bütçe hazırlama yöntemini de belirleyebilen en önemli organ olarak, uygulanan katılımcı bütçelemeye istediği şekilde yön verebilir. Ancak belediye bütçesi, dolayısıyla katılımcı bütçelemeden çıkan kararlar da son keredede belediye meclisinin onayına tabiidir. Buradan hareketle, Komşu Meclisi’nde alınan kararların bir bağlayıcılığı olmadığı, vatandaşların daha çok danışılan taraf olduğu söylenebilir. Bu durumda bütçenin nihai karar vericisi olan belediye meclisi, çok paydaşlı ve katılımcı bir temele dayanan katılımcı bütçeleme zihniyetini taşımaları ve halkı bir paydaş olarak kabul etme düşüncesine yatkın olmalıdır. Zira, her ne kadar katılımcı bütçeleme uygulamaları belediye başkanı öncülüğünde hayata geçirilse de bir bütün olarak yerel idarenin yetki alanını paylaşmada veya vatandaşların yetki alanlarına girebilmeleri noktasında her zaman açık bir niyete sahip olmamaları, egemenliğini sürdüren temsili sistem gereği olağandır. Bu doğrultuda, belediye başkanının bir seçim projesi olarak hayata geçirdiği Komşu Meclisi’nin, belediye meclisi tarafından desteklenip desteklenmediğini anlamak üzere, “Komşu Meclisi projesi hayata geçirilmeden önce belediye meclisinde tartışıldı mı?” sorusu katılımcılara yöneltilmiştir. Yanıtlar şu şekildedir:

K1 “Tartışıldı.”

K2 “Tartışıldı tabii ki. Zaten başkanımızın projesiydi bu.”

K3 “Başkanımızın seçim kitapçığında vardı bu Komşu Meclisi projesi. Katılımcı bütçe aslında en büyük hayalimdi. Biz bu katılımcı bütçeyi ve aslında sadece bütçe değil, mahalle bazlı insanları yönetime katmaktı amacımız. Yani bir proje yapılacağına bir mahallede önce bir tartışılın oylanılsın, sonra ihtiyaca göre karar verilsin amaç. ... Mecliste tartışıldı ondan sonra meclis kararıyla kabul edildi ve öyle yürürlüğe girdi.”

Komşu Meclisi projesinin belediye meclisinden onay alarak hayata geçirildiğine ulaşılmıştır. Katılımcı bütçelemeyi kurumsallaştırma çabasının hukuki bağlamına bakıldığında, katılımcı bütçelemeye yönelik katı yasal düzenlemelerin onun sürdürülebilirliğini tehlikeye attığı görülmektedir. Katılımcı bütçelemeyi yasal bir zemine oturturken kurumsal yapısında değişiklikler yapmak için yeterli alan bırakılması önemlidir. Bu anlamda, katılımcı bütçelemenin öğrenmeye dayalı deneysel bir sürece bağlı bir biçimde işlemesi gerekmektedir. Çok fazla kısıt veya kuralın konulması, onun yenilik ve yaratıcılık gibi konularda önünün kapanmasına neden olabilir. Bu yüzden, katılımcı bütçeleme “her şeye uyan bir model” olmamalı ve esnek kalmalıdır. Örneğin, Porto Alegre’deki aktivistler katılımcı bütçeleme sürecinin kodlanmasını istememişlerdir, çünkü bunun yaratıcılık ve yenilik potansiyelini ortadan kaldıracığını düşünmüşlerdir. Öte yandan kodlaşmama ve beraberinde doğabilecek kurumsallaşmama durumu, katılımcı bütçelemeyi belediye yönetiminin seçim sonrası değişmesiyle kırılan hale de getirebilmektedir (OECD, 2020: 144). Bu doğrultuda, uygulayıcılara katılımcı bütçelemenin akıbeti hakkındaki algılarını öğrenmek amacıyla, “Belediye yönetiminin değişmesi durumunda Komşu Meclisi uygulamasının devamlılığı sağlanacak mı?” sorusu yöneltilmiştir. Alınan cevaplar şu şekildedir:

K1 “Onu bizim bilebilmemiz mümkün değil. ...burası seçim ile gelinip gidilen bir yer. Yeni seçilen ne yapar ne olur bu artık onların kararı.”

K3 “Gönül ister ki devamlılığı sağlansın ama gelecek olan başkana bağlı, onun vizyonuna bağlı. Bu tamamen bir kişinin vizyonu ile ilgili bir şey. ...Bir sonraki süreç devam eder mi o tamamen başkana ve yönetime bağlı. Bunların hep kurumsal bir yapı üzerinden gitmesi gerekiyor, kişisel yapılar değil. Mesela ben Turunç Masa için şöyle bir şey iddia ediyorum; isterse en vizyonsuz başkan gelsin, bu saatten sonra değiştiremez, vatandaş ayaklanır. Çünkü şu anda vatandaşın aslında eli kolu ayağıdır Turunç Masa. Ben kapatıyorum Turunç Masa’yı dese, belediye yıkılır. Yerleşmiş bir şey bu, alışmış insanlar. Önemli olan bunu yerleştirebilmek.”

K4 “Bu bireysel görüş ile ilgili. Gelecek yönetime bağlı.”

Görüldüğü üzere, Komşu Meclisi'nin akıbeti oldukça belirsiz durumdadır. Bu anlayışı devam ettirmek, seçim sonrasındaki yeni belediye yönetiminin, özellikle yeni başkanın inisiyatifine bağlıdır. K3, kurumsallaşmanın önemini Muratpaşa Belediyesi'nin öne çıkan; ilçe sakinlerinin istek, öneri ve şikayetlerinin doğrudan alındığı halkla ilişkiler ve iletişim projesi “Turunç Masa” uygulaması üzerinden vurgulamıştır. Turunç Masa'nın bir ihtiyaç, alışkanlık veya gereklilik olarak görüldüğüne dikkat çekmiştir. Ancak gereklilik ve alışkanlık gibi konularda Komşu Meclisi ile ilgili birtakım yargılara ulaşmak henüz güçtür. Sonuç olarak, Komşu Meclisi'nin devamlılığını sağlayacak hukuki bir dayanak bulunmamaktadır.

Yerelde karar alma sürecine katılımı sağlama yönündeki önemli organizasyonel yapılardan biri olan kent konseylerinin katılımcı bütçeleme açısından önemi ilk bölümde tartışılmıştı. Bu bağlamda, Belediye Kanununun 76. maddesinde düzenlenen kent konseyleri, katılımcı bütçeleme için uygun bir hukuki zeminde yer aldığından dolayı bu tema altında sorgulanmıştır. Bu bağlamda, Komşu Meclisi ile Antalya Kent Konseyi'nin bir ilişkisinin olup olmadığını öğrenmek üzere, “Kent Konseyi'nin bu uygulamada herhangi bir rolü var mı? Varsa nedir?” sorusu sorulmuştur. Cevaplar şu şekildedir:

K1 “Kent konseyinin uygulamada bir rolü yok. Kent konseyi büyükşehir belediyesinde zaten. Bizim ilçe belediyesi olarak bir bağlılığımız yok.”

K3 “ Yok. Bizim Muratpaşa'nın kent konseyi yok zaten. Bir tane Antalya Kent Konseyi var. O sürece dahil olmadı. Olmadı değil aslında biz de öyle bir teklifte bulunmadık. Biz bunu belediye bünyesinde kendimiz komisyon oluşturarak yaptık.”

Cevaplara göre, Antalya Kent Konseyi'nin uygulamayla ilgili bir ilişkisinin olmadığı görülmektedir. Antalya Kent Konseyi'nin 2021 ve 2022 yıllarına ait çalışma raporlarında¹⁰ da bu uygulamayla ilişkili herhangi bir bilgiye de rastlanmamıştır.

2.3.3. Vatandaşların Bütçeleme Sürecine Katılımı ve Süreç İçerisindeki Etkililiği

Katılımcı bütçelemenin başarısını etkileyen faktörlerden belki de en önemlisi yerel idarenin vatandaş katılımını ne ölçüde sağladığıdır. Vatandaşın danışma/tavsiye şeklinde görüşünün alındığı bir katılım anlayışı benimsendiği gibi, müzakereye dayalı veya birlikte karar alma şeklinde bir yaklaşım da benimsenebilmektedir. Bu bağlamda katılımcı bütçeleme sürecinde vatandaş tarafından alınan kararların bağlayıcı olup olmadığını, vatandaşların bu süreçte ne kadar etkili olduklarını anlamak için; (1) “Komşu Meclisi'nde komşular tarafından alınan kararlar (oylanan projeler), meclis gündeminde tekrardan tartışılıyor mu, yoksa doğrudan uygulanıyor mu?”, (2) “Komşular, Komşu Meclisi üzerinden bütçeleme sürecinin hangi aşamasına/aşamalarına dahil oluyorlar?”, (3) “Komşu Meclisi uygulaması üzerinden komşuların aldığı karar ile gerçekleştirilen/uygulanan hizmet ve projeler nelerdir?” ve (4) “ Halkın aldığı kararın uygulan(a)madığı bir hizmet veya proje oldu mu? Olduysa, sebebi neydi?” soruları sorulmuştur. Yukarıdaki sıraya göre ilk soruya verilen cevaplar şu şekildedir:

K1 “Tabi ki meclis gündemine geliyor. Komşu Meclisi'nden gelen kararlar belediye meclisine sunuluyor. Yani bugüne kadar da bir sorun yaşanmadı. Genellikle belediye meclisinde de komşularımızın aldığı kararlar neyse meclis üyelerimizin birliğiyle o kararlar geçiyor.”

K2 “Karar verme aşamasına yardımcı oluyor.”

K3 “Meclis gündeminde değil de bizim bir komisyonumuz var, zaten meclisten de öyle karar geçirmiştik. Her defasında gelip gelip mecliste tartışılmasın diye ayrı bir komisyon kuruldu. Orda tartışılıyor.”

Komşu Meclisi'nde alınan kararların belediye meclisinde gündeme geldikten sonra uygulandığı belirtilmiştir.

Vatandaşların süreçte nasıl bir role sahip olduklarını anlama amacıyla sorulan ikinci soruya verilen cevaplar ise şu şekildedir:

¹⁰ Bahsi geçen yılların çalışma raporları: 2021 Çalışma Raporu, <http://antalyakentkonseyi.org.tr/wp-content/uploads/2021/09/antalya-kent-konseyi-2021.pdf>. 2022 Çalışma Raporu, <http://antalyakentkonseyi.org.tr/wp-content/uploads/2022/10/2022-Antalya-Kent-Konseyi-Raporu.pdf> (erişim tarihi: 01.05.2024).

K1 “Şimdi birkaç farklı bütçe oylaması var. Mesela biz daha önce ek bütçe oylattık. ...Pandemi zamanı ...farklı ihtiyaçlar ortaya çıktı. 10 milyonluk bir ek bütçe çıkarmıştık. Gıda yardımları mı, pandemi önleyici hizmetler mi, dezenfeksiyon mu vs. birçok seçenek arasından komşularımız karar verdi. Onların verdiği karar da aynı şekilde belediye meclisinden geçip yasallaştı ve bütçeyi o doğrultuda kullandık. Diğer türlü işleyiş de şöyle oluyor. Şimdi tabii müdürlüklerimizin resmi yıllık personel giderleri, sabit giderleri, sabit proje giderleri vs. var. Biz bu bütçeyi alıp vatandaşın hem onayına sunuyoruz hem fikrine sunuyoruz. Yani ‘sizce bu uygun mu, ne diyorsunuz ya da fikriniz ne, bunun üstüne ne söylersiniz?’. Şimdi bir de tartışma formu da var bizim Komşu Meclisi’nin içinde. Oradan fikir de bize açıkça beyan edebiliyor. Tabii ki gelen yorumları da oradan takip ediyoruz. Bizim için yönlendirici oluyor en azından.”

K3 “Biz Komşu Meclisi’ne öncelikleri aslında sunuyoruz. İşte temel hizmetler, sosyal hizmetler, çevre hizmetleri gibi. Yani biz başlıkları belirleyip kendi önceliklerini soruyoruz vatandaşa. Ona göre bütçemiz orada vatandaşlarımızın oylamalarıyla onaylanıyor.”

Üçüncü ve dördüncü sorular, ikinci soruyu destekler niteliktedir. Üçüncü soruya verilen cevaplara aşağıda yer verilmiştir:

K1 “Oylamalar genelde bütçe üzerine yapıldı. Ek bütçeler komşularımızın isteği doğrultusunda Komşu Meclisi’nden çıkan sonuçlara göre bütçelendirildi. Tabii pandemi süreci vs. eve kapanma aslında çevrimiçi hayatı geliştirirken bizim karar alma sürecimizi biraz daha daraltıp başka işlere yoğunlaştırdı. Aradaki iki yıl aslında kayıp oldu. Çünkü işi gücü bırakıp artık bir yerleri de dezenfekte etmeye, insanlara gıda götürmeye başladık. Tabii ki bu konular zayıf kaldı. Artık bu sene biraz daha aktif, daha farklı bir hale gelecek Komşu Meclisi.”

K3 “Pandemi olduğu için insanların ağırlıklı olarak sosyal hizmet çerçevesinde seçimleri oldu. Hep bu pandemiden ötürü, bu ekonomik krizden ötürü sosyal hizmet ağırlıklı gerçekleşti aslında oylamanın sonucunda yürütülen projeler.”

Araştırmacı “Bu soruyla bağlantılı olarak, 2020 ve 2021 mali bütçeleri halkın onayına sunuldu, kabul ediyorum ve kabul etmiyorum şeklinde. Eğer kabul edilmeseydi ne olacaktı? Bütçe yeniden tartışılır mıydı mesela?”

K3 “Oylamayı kabul etmemek gibi bir durum olacağını düşünmüyorum vatandaşların. Çünkü onlara hizmet amaçlı yürütüyoruz bu projeyi ve onların isteklerini biz sadece Komşu Meclisi’nden belirlemiyoruz. Bizim bir Turunç Masamız var. Orada zaten ihtiyaçları bildiğimiz için, bütçe ayarlaması da yine vatandaş ihtiyacına göre yapıldığı için büyük bir oranda kabul edilip geçiyor. Tartışılırdı tabii. Muhtemelen tabii ki ‘keyfekerler’ dışında sağlam bir gerekçeyle kabul etmiyorum diyenlerin yeniden incelemesi yapılırdı.”

Dördüncü soruya verilen cevaplar ise şu şekildedir:

K1 “Olmadı. Bir bütçe var, bu yüzdelik dilimlere ayrılarak bölündü. Yani %5’i kültür hizmetlerine ayrılın dedi, %5’i kültür hizmetlerine ayrıldı. %50’si pandemi önleme hizmetlerine ayrılın dedi, çıkan yüzdeye göre dağıttık. Tabii alıp bir tarafa yığmak onu zaten adil olmaz, ki oylamalarımızda da o şekilde zaten. Yani her mahallenin her insanın bölgesinin bir ayrı söz sahibi var.”

K2 “Bugüne kadar hiç denk gelmedik öyle bir şeye. Beş altı tane oylama yaptık. Hepsinde de doğrudan karar verme aşamasında bulundular.”

K3 “Şu ana kadar olmadı.”

Komşu Meclisi’nde bütçe oylamaları dışında bir diğer katılım yolu da bireysel proje veya öneri sunulabilmesidir. Katılımcı bütçeleme örneklerinde yer edinen bu katılım yolunun Komşu Meclisi’nde ne kadar açık olduğunu anlama amacıyla, “Bireysel proje önerilerinden (Bir Fikrim Var bölümü üzerinden) hayata geçirilen bir proje oldu mu? Burada herhangi bir bütçe sınırlaması var mı?” soruları sorulmuştur. Cevaplar aşağıdaki gibidir:

K1 “Tabii ki var. Ütopik bir fikirle 50 milyon TL’ye mal olacak bir projeyi bütün belediye hizmetlerini kesip onu yapma şansımız yok. Bizim inovasyon merkezimiz var. Gelen fikirler oraya düşüyor. Onlar değerlendiriyorlar bunu. Ona göre süreç ilerliyor ama o konuda açıkçası pek bir bilgim yok.”

K2 “Onu ASSİM’e bildiriyoruz. Orada bir danışma kurulu var. Fikirler oraya iletiliyor. Onlar bir süzüp, bir bakıp karar verebilir. O konuda da bir fikrim yok açıkçası. Yani hangi fikirler iletilmiş biz onu kontrol etmiyoruz açıkçası.”

Cevaplara ve internet sitesinin incelenmesine göre, Komşu Meclisi platformu üzerinden bütçeleme sürecine katılımın iki farklı yolla sağlandığı görülmektedir: i)Belediyenin yıllık toplam mali bütçelerinin sunulan iki seçenek (kabul ediyorum – kabul etmiyorum) ile oylanması. ii)Komşu Meclisi’nde kullanılmak üzere ayrılan ek bütçelerin oylanması. Ek bütçe oylanması, belediye tarafından belirlenen hizmet alanları başlıklarını her vatandaşın sahip olduğu iki adet oyu kullanmasıyla gerçekleşmektedir. Görüşmelerden, bugüne kadar Komşu Meclisi kapsamındaki bütçelerin vatandaş tercihine/seçimine göre uygulandığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Ulaşılan en önemli bulgunun, birlikte inşa edilen bir bütçe sürecinin ve projelerin olmaması olarak gösterilebilir. Bu haliyle katılımcı bütçeleme, referanduma benzemektedir. Çünkü bütçeye ilişkin her şey belediye tarafından belirlenmektedir ve vatandaşlara sadece hazırlanan bütçeyi ve öncelikleri oylamak kalmaktadır. Bütçe birlikte tartışılarak hazırlanmamakta, hazır hale getirilmiş bütçe tartışmaya sokulmaktadır. Ayrıca, oluşturulan tartışma forumunun birlikte karar almaya veya güçlü müzakereye dayalı bir yapıdan ziyade sadece görüş belirtme niteliği taşıdığına kanaat getirilmiştir. Vatandaşlar tartışma forumunda bireysel fikirlerine yer vermektedirler, burada kolektif ve etkileşime dayalı bir tartışma ortamından bahsetmek güçtür. Belediye yetkililerinin forumda vatandaşlarla etkileşime girmeleri, yorumları dikkate aldıklarını gösterir niteliktedir. Ancak bu, bütçenin ve önceliklerin vatandaş-belediye ortaklığında hazırlandığını söylemek için yeterli değildir. İlk ek bütçe oylanması için başlatılan tartışmada 132, ikinci ek bütçe oylanması için başlatılan tartışmada sadece 3 yorumun bulunduğu forumda ilginin giderek düşmesi de forumun işlevsel kaybına dair sinyal vermektedir.

Uygulama kapsamında hayata geçirilen herhangi bir bireysel proje önerisi bulgusuna ulaşamamıştır. Öneri/proje toplama görevinin bir sivil toplum merkezi olan ASSİM’e devredildiği, Komşu Meclisi’ni uygulayan birim ile ASSİM arasında bu konuda bir koordinasyon eksikliği ve iletişimsizliğin bulunduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca, sunulan projelerin geliştirme aşamasında ASSİM’in vatandaşları dikkate alıp almadığı, onlara destek olup olmadığı, gönderilen önerilere geri dönüş yapıp yapımadığı, genel bir ifadeyle, vatandaş-ASSİM arasındaki etkileşimin nasıl olduğuyla ilgili bir belirsizlik bulunmaktadır.

Değinilmesi gereken bir diğer nokta, vatandaşların katılımcı bütçeleme sürecinde kendi aralarında veya diğer paydaşlarla (belediye, sivil toplum gibi) konsey ve komite gibi herhangi bir demokratik oluşum içerisinde hareket etmediğidir. Sürecin denetimi ve izlenmesi gibi önemli aşamalara ve bu aşamalarda yer alan paydaşlar arası ortaklıklara ilişkin bir iz bulunmamaktadır.

Toparlanacak olursa, Muratpaşa Belediyesi’nin yürüttüğü katılımcı bütçeleme uygulamasının, vatandaşların kısıtlı rol oynadığı bireysel ve doğrudan bir katılım anlayışını yansıttığı görülmektedir. Vatandaş, kendisine sunulan sınırlı seçenekleri seçerek bütçe sürecine etki edebilmektedir. Vatandaşların belirlediği veya etki ettiği bütçeleri uygulamak ise belediye inisiyatifindedir. Çünkü, bütçenin kabulünde nihai kararı belediye meclisi vermektedir. Belediyenin, vatandaşların kararlarını kabul ederek uygulaması, onların bütçe üzerindeki söz hakkını tanıdığını göstererek katılımcı bütçeleme sürecinin sürdürülebilmesi için motivasyon sağlar. Örneğin, 2024 mali yılı bütçesinin oylanmasında “kabul etmiyorum” seçeneğinin seçilmesi gibi bir durumda, belediye yönetiminin tekrar gündeme getirmeden ve halkla tartışmadan hazırladığı bütçeyi direkt uygulaması, bu uygulamanın içini boşaltacak ve uygulamaya duyulan güveni zedeleyecektir. Cevaplardan Muratpaşa Belediyesi’nin bahsi geçen örnekteki gibi bir tutuma ve niyete sahip olmadığı anlaşılrsa da Komşu Meclisi’nin alınan kararların takip edilmesini ve denetlenmesini sağlayacak bir düzenlemeye muhtaç olduğu kanısına varılmıştır. Belediye, bir yönetmelik ile alınan kararlara uyulup uyulmadığını ilan etme zorunluluğunu getirebilir ve takibe ilişkin süreci internet sitesi üzerinden izlenebilir biçimde paylaşabilir.

2.3.4. Katılımcı Bütçeleme Uygulanma Biçimi

Önceki bölümde açıklandığı üzere, katılımcı bütçeleme sürecinin sadece yüz yüze versiyonları bulunduğu gibi sadece çevrimiçi versiyonları da bulunmaktadır. Ancak, hem yüz yüze hem de çevrimiçi süreçlere sahip hibrit biçimde uygulanan katılımcı bütçeleme örnekleri de vardır. Yüz yüze ve çevrimiçi katılım konuları üzerine gerçekleşen tartışmalar, dijital yöntemlerin yüz yüze katılımın sorunlarına büyük ölçüde çözüm getireceği beklentisinin olduğu

durumlarda ve çevrimiçi katılımın değerinin tamamen göz ardı edildiği durumlarda kısırlaşır (Sampaio ve Peixoto, 2014: 420). İlgili alanyazın katılımcı bütçelemeyi en iyi uygulama biçiminin hibrit yöntemlerle uygulanması olduğu konusunda hemfikirdir, ancak bu iki katılım biçiminin birbirini tamamlayıcı şekilde tasarlanmasının altını çizmektedir. Aksi takdirde, süreçteki iki aşamanın birbiriyle çakışması ve vatandaşın sürece katkısının olası fazlalığı gibi durumlara karşılaşılabılır. Örneğin, öneriler/projeler hem çevrimiçi hem de fiziksel şekilde toplanıyorsa tekliflerin tekrarlanmasından kaçınılmalıdır. Çünkü bu daha fazla zaman ve kaynak kaybına yol açar. Vatandaşların sürece dahil olması kolaylaşsa da sürecin yönetilmesi daha zor ve karmaşık hale gelir. Katılımın bu iki yol arasında nasıl uygun ve kolay hale getirileceği tartışılırken temel mesele bir yandan yönetsel açıdan ideal süreç mimarisini yaratmak iken, diğer yandan vatandaşların katılımcı bütçelemeye daha aktif olarak katılmalarının önündeki engelleri ve zorlukları azaltmaktır. Bu kapsamda, katılımcılara “Yüz yüze gerçekleştirilen süreçler de var mı? Yoksa, katılımcı bütçeleme tamamen çevrimiçi mi gerçekleştiriliyor?” sorusu yöneltilmiştir. Cevaplar aşağıdaki gibidir:

K1 “Çevrimiçi gerçekleştiriliyor, tamamen çevrimiçi.”

K2 “Yok. Sadece çevrimiçi gerçekleşiyor.”

K3 “Tam pandemi sürecinin başında başlattığımız için hiç yüz yüze girmedik. Dijital ortamda yapmayı tercih ettik. Belki önümüzdeki yıl hibrit uygulamayı düşünebiliriz.”

K4 “Sadece çevrimiçi. Pandeminin patlamasından dolayı. Hibrit uygulama bu saatten sonra düşünülebilir.”

Görüldüğü üzere, katılımcı bütçeleme sadece çevrimiçi biçimde uygulanmaktadır. Bunun nedeni olarak, Covid-19 pandemisinin sebep olduğu ülke düzeyindeki temas azaltmaya yönelik sokağa çıkma yasağı gibi bulaş önleme politikalarının Komşu Meclisi’nin uygulamaya geçirildiği tarihle örtüşmesi gösterilmiştir. Yanıtlardan, uygulayıcıların yüz yüze süreçleri de uygulama kapsamına dahil etme eğiliminde oldukları anlaşılmaktadır. Ancak bu önemli adımın atılıp atılmayacağını zaman gösterecektir.

2.3.4. Dezavantajlı Grupların Katılımı

Kendini siyasetin dışına itilmiş hisseden veya siyasete katılma imkanı kısıtlı olan kesimleri siyasal alana kazandırma amacı katılımcı bütçeleme anlayışının ortaya çıkışında ve temelinde yer almaktadır. O yüzden bu temanın önemi yüksektir. Dolayısıyla, katılımcı bütçeleme ile ilgili alanyazında öne çıkan ‘fiziksel engele sahip gruplar’, ‘dijital bölünmeden etkilenen gruplar’ ve ‘yoksul mahalleler’den oluşan dezavantajlı kesim bu tema altında incelenmiştir. Bunların Komşu Meclisi’nde konumunu ve ne kadar dikkate alındığını anlama amacıyla, (1) “Fiziksel engele sahip ve dijital bölünmeden etkilenen dezavantajlı kişi veya grupların katılımı ne ölçüde sağlanıyor? Dijital bölünmeye karşı alınan tedbirleriniz var mı?” ve “Sosyo-ekonomik düzeyi düşük kesimlerin Komşu Meclisi’ne katılım gösterebilmeleri için çalışmalar gerçekleştiriyor musunuz?” soruları sorulmuştur. İlk soruya verilen cevaplar şu şekildedir:

K1 “...projenin başında kioskların kentin belli noktalarına yerleştirilmesi planlanmıştı. Ama şu anda hayata geçirilebilmiş değil. İki yıllık pandemi süreci ve maalesef ekonomik kriz... Hiçbir şey öngörülemediği için dolayısıyla bu harcamaların hepsi öncelik sırasına göre ertelenmiş projeler oldu.”

K2 “...web sitemizin alt yapısı engelli vatandaşlarımızın kullanacağı şekilde...Görme engelliler için kullanılan programlar var bilgisayarlarda. Mesela web sitesine girdiklerinde okuma falan yapabiliyorlar. Bizim web sitemiz bunu destekliyor.”

K3 “Özel bireyler için ayrıca bizim bir Turunç Masamız var. Aslında o Turunç Masa, Komşu Meclisi gibi çalışıyor. Bu prosedürlerden geçip ulaşamayan dezavantajlı kişiler için onlarla ilgilenen sorumlu personellerimiz var.”

Araştırmacı “Kiosklar yerleştirmeyi düşündünüz mü?”

K3 “Evet düşündük onu. Pandemi sürecinde başlattığımız için projeyi yapamadık.”

İkinci soruya verilen cevaplar ise şu şekildedir:

K1 “Yani o anlamda spesifik bir çalışmamız olmadı. Ama aslında Muratpaşa’nın sosyo-ekonomik olarak mahallelerine bakarsan aslında çok kopuk bir katılım yok. Yani dengede gidiyor terazi. Bizim kuzey mahalleleri de kıyı sahil mahalleleri de aynı gibi. Birisi yüzde bir diğeri yüzde beş değil yani.”

Fiziksel engele sahip bireylerin platforma katılımını sağlayan gerekli altyapının mevcut olduğu cevabı alınsa da engelli bireylerin süreçte herhangi bir sorunla karşılaşp karşılaşmadığı verisine bu çalışma kapsamında ulaşılmamıştır.

Dijital bölünme sorununa yönelik özel bir çabanın olmadığı görülmektedir. Bu konuda ilçenin belirli bölgelerine kiosklar yerleştirme niyetinin bulunduğu, ancak pandeminin yarattığı hizmet öncelikleri nedeniyle bu niyetin gerçekleşemediği anlaşılmaktadır. E-katılımcı bütçeleme uygulamalarında en belirgin problemin dijital bölünme olduğu göz önünde bulundurulursa, bu konuda herhangi bir girişimin olmaması temel bir eksikliğe işaret etmektedir.

Yine yoksul mahallelerde yaşayan vatandaşların Komşu Meclisi’ne katılımları ile ilgili ayrıca bir çalışmanın yapılmadığı görülmektedir. Uygulamaya katılım oranının mahalleler arasında pek de farklılık göstermemesi bunun nedeni olarak açıklanmıştır.

2.3.5. Platformun Tasarımı ve Kullanım Kolaylığı

Dijital becerileri gelişmemiş vatandaşlar için kullanıcı dostu bir arayüze sahip internet sitesinin dikkatli biçimde oluşturulması katılımı kolaylaştırmak adına önemlidir. Kolay erişilebilir sekmeler, kullanıcının nerede ne bulabileceğini rahatlıkla görebilmesini sağlayan bir tasarım ve göz yormayan tema, kullanıcı dostu olmanın verdiği özelliklerden bazılarıdır. Bu doğrultuda katılımcılara ardışık olarak, “Platformun kullanılabilirliğine ilişkin görüşlerden bahsedebilir misiniz? Komşular platformu kullanmakta zorlanıyorlar mı? Dijital vatandaşlık becerileri gelişmemiş vatandaşların platformu kolayca kullanabilmeleri için çalışmalar yapılıyor mu?” soruları sorulmuştur. Cevaplar aşağıdaki gibidir:

K1 “Kullanıcı dostu. ...belirli güvenlik aşamaları var. O da maalesef biraz kullanıcı dostu olmaktan çıkıyor. Çünkü bir otomatik giriş kullanmadık, güvenlik açığı ortaya çıkıyor Facebook’tan, Twitter’dan, Gmail’den otomatik girişlerde. SMS doğrulaması tercih ettik. ...giriş kısmını da daha kolay hale getirmeye yönelik değişiklikler yapıyoruz zaten.”

K2 “...vatandaşlardan zaten bununla alakalı geri dönüşler alıyoruz. Vatandaşlarımızın daha kolay yararlanabileceği şekilde düzenlemeler yapıyoruz. Zaten çok basit sistem.”

K3 “Zaten nasıl kullanıldığıyla ilgili ufak bir videomuz da var web sitesinde. Kolayca girilebiliyor.”

Platformun kullanılabilirliğine ilişkin belirgin bir sorun görünmemektedir. İnternet sitesinin sade ve anlaşılır bir arayüze sahip olduğu söylenebilir. Kullanıcıların herhangi bir engelle karşılaşması durumunda Turunç Masa’nın yardımcı olduğu belirtilmiştir. Ancak, Muratpaşa Belediyesi’nin resmi Youtube kanalında platformun nasıl kullanılacağı ile ilgili bilgilendirici video bulunsa da platformda böyle bir videonun yer almadığını belirtmek gerekir. Platforma sonradan dahil olacak sakinler düşünüldüğünde, platform üzerinde bilgilendirici bir içeriğin yokluğu eksiklik olarak değerlendirilebilir.

Bu tema altına alınan başka bir mesele ise, Komşu Meclisi’nin kullanılabilirliğini artırması açısından bir mobil uygulama çıkarılmasının yetkililerce gerekli bulunup bulunmamasıdır. Kullanıcı ihtiyaçlarına uygun özelliklerle donatılması ve kullanıcıya daha fazla kullanım kolaylığı sağlaması gibi taraflarıyla öne çıkan ve son yıllarda kamu sektöründe dahi yaygınlaşan ve çeşitlenen mobil uygulamaların web sitelerine göre daha fonksiyonel özellikleri bulunmaktadır. Bunlardan bazıları; bir bildirim ile daha hızlı bilgi paylaşımı, mobil cihazlardan konuma dayalı verilerin alınmasıyla kullanıcıların buldukları konuma göre bilgi edinmesi, devlet memurları ve kullanıcılar arasında birebir etkileşimi daha hızlı ve kolay hale getirmesi ve engelli gruplar gibi nüfusun özel bir kesimine erişilebilirlik bakımından yarar sağlamasıdır (Onaran ve Gençtürk, 2022: 20). Bu doğrultuda, belediyenin mobil uygulama fikrine sıcak bakıp bakmadıklarını anlamak üzere, “Komşu Meclisi’nin kullanılabilirliğinin geliştirilmesi için mobil uygulama, vb. gibi yöntemlere başvurmayı düşünüyor musunuz?” sorusu sorulmuştur. Cevaplar şu şekildedir:

K1 “Düşündük. Şöyle bir şey var, mobil uygulama yapıyorsan oranın sürekli hayatta olması lazım. Yoksa kimse telefonda o uygulamayı tutmuyor. İşi bitince siliyor atıyor. Ya da oy kullanmak için o uygulamayı telefonuna indirmiyor. Onun yerine web sitesi çok daha kullanışlı geldi. Mobil uygulama çıksın diye bir talep var mı? Yok. ... yani bize kullanışlı gelmedi mobil uygulama fikri. O yüzden kullanmadık.”

K2 “Şu an için öyle bir çalışmamız yok. Çünkü daha ileri yaştaki vatandaşlarımız çok mobil uygulama kullanmıyorlar, genellikle web sitesi üzerinden. Ama mobil uygulama da çok yaygın. İleride düşünülebilir.”

K3 “Şu anda yok ama ileriki süreçte daha kolay erişim sağlanabilir diye olabilir.”

Uygulayıcıların bir mobil uygulamaya şu anda ihtiyaç duymadıkları görülmektedir. K1 mobil uygulamanın sürekli güncel tutulması gerektiğine vurgu yapmakta ve vatandaşların kısa bir zaman dilimi için sınırlı fonksiyonunu kullanmak üzere (örneğin; 7 Eylül – 16 Eylül tarihleri arasında oy kullanmak gibi) Komşu Meclisi’nde katılım gösterdiklerini aktarmaktadır. Buradan hareketle, bütün bir yıla yayılan bir süreç tasarımı olmadığından dolayı katılımcıların kısa bir süreliğine katılıp sonrasında pasif konuma düştükleri çıkarımına ulaşılabılır. Buna karşın, dünyada öne çıkan katılımcı bütçeleme uygulamalarının neredeyse bir yılı kapsayan süreç döngüleri bulunmaktadır. Örneğin, yapılan oylamadan sonra vatandaşlar oyladıkları projelerin durumunu uzunca bir süre platform üzerinde izleyebilmektedir. Daha önce de değindiğimiz Komşu Meclisi’nin bu eksikliği, internet sitesini statikleştirebilir. Çünkü bir dahaki oylamaya kadar platforma girmeyi gerektirecek bir şey yoktur. Dolayısıyla yetkililer de internet sitesini bir sonraki oylamaya kadar güncel tutmaya gerek duymayabilir. Burada dikkat çekmeye çalıştığımız nokta, Komşu Meclisi’ne katılımın sadece öneri/proje sunma veya oy kullanmadan ibaret bir yapıyla sınırlandırılması engellenerek bunların dışında da çeşitli fonksiyonların kazandırılmasıyla vatandaşları uygulamanın içine daha fazla çekmektir. Sonuç olarak, sadece mobil uygulamanın değil, internet sitesinin de canlı tutulması vatandaşın uygulamadan kopmaması, sadece oylama döneminde katılım sağlamaması adına faydalı olabilir. Yeni bir yaşam ve iletişim alışkanlığı haline gelen mobil uygulamalar, kullanım pratikliği ve olanaklı diğer yönleriyle (Uğur ve Turan, 2015) e-katılımcı bütçeleme uygulamalarında internet sitesinin yanında vatandaşlara sunulabilir. Mobil uygulamalar aracılığıyla sürece ilişkin durumlar/bilgiler bildirim yoluyla kullanıcıya hatırlatılıp çeşitli yöntemlerle katılımcı bütçeleme süreci canlı tutulabilir.

2.3.6. Kullanıcı Geri Dönüşüne Verilen Önem

Çevrimiçi olsun ya da olmasın tüm katılımcı bütçeleme uygulamalarında katılımcılardan alınan geri dönüşlerin ne kadar dikkate alındığı, uygulamanın sağlıklı işlemesi bakımından önemlidir. Uygulayıcıların, vatandaş algılarını, duygularını ve düşüncelerini analiz ederek etkileşim ve geri bildirim sağlamaları ve alınan tepkilere yönelik düzenlemeler yapmaları gerekmektedir. Aksi takdirde vatandaşlar boşa çaba ve zaman harcadıkları hissine kapılarak katılım göstermeyebilirler. Dolayısıyla uygulayıcılar güven kaybına yol açabilecek eylemlerden veya eylemsizlikten uzak durmalı ve geri bildirim meselesini küçümsememelidirler. Belo Horizonte’nin 2011 yılındaki katılımcı bütçeleme uygulamasında belediyenin uygulamaya yönelik ilgisizliğinin katılımın o yıldaki sert düşüşünde oldukça etkili olması (Barros ve Sampaio, 2016), bu konuda ders veren bir deneyim olmuştur. Bu bağlamda katılımcılara ardışık olarak, “Katılımcı bütçeleme uygulamasına yönelik komşulardan nasıl geri dönüşler alıyorsunuz? Bu dönüşlere yönelik düzenlemeler yapıyor musunuz? Bununla ilgili hatırladığınız bir durum/olay varsa örnek olarak gösterebilir misiniz?” soruları sorulmuştur. Cevaplar aşağıdaki gibidir:

K1 “Yani olumsuz hiçbir durum yaşamadık desem doğrudur. ...bir şeye karar verme, müdahil olma insanların sevdiği bir şey oldu. Olumlu dönüşler aldık yani. Hatta girişim yapsak da kendi partimizden olan diğer belediyelere de aktarsak diye çok talep öneri geldi sosyal medyadan.”

K3 “Genelde olumlu geri dönüşler alıyoruz. Çok fazla eleştiri aldığımızı hatırlamıyorum. Ufak tefek, yani burada park yapmak yerine atıyorum şunu yapsaydınız daha iyi olurdu gibi yorumlar alabiliyoruz. Ya da buraya yeraltı konteyneri değil, yer üstü konteyneri yapın deyip de revize ettiğimiz projelerimiz var.”

K1’in yanıtı, halkın katılımcı bütçelemeye yönelik bir talebi veya istekliliği olduğuna işaret etmektedir. Bu, önceki başlıklarda tartıştığımız vatandaş tarafı isteğin sonucunda gerçekleştirilen katılımcı bütçeleme girişimleri açısından olumlu bir sinyaldir. Ancak, halkın ne kadarının böyle bir talebi ve isteği olduğunu öğrenmek için nicel yöntemlere başvurarak araştırmalar yapılması gerekmektedir.

Kullanıcılardan uygulamaya yönelik genel anlamda olumlu dönüşler alındığı aktarılmıştır. Gerçekleştirilen bazı hizmetlerin vatandaş geri dönüşüne göre revize edildiği belirtilmiştir. Ancak, Komşu Meclisi kapsamında vatandaş ve belediye arasındaki etkileşim hakkında sadece belediye personeli ile görüşüldüğünden bu bulgular vatandaş görüşüyle teyit edilerek desteklenmelidir. Bu çalışmanın örneklem grubu belediye personeli ile sınırlandırıldığından dolayı vatandaş görüşlerine ulaşamamıştır.

2.3.7. Oylamaların Güvenliği

E-katılımın akla gelen ilk yollarından biri e-oylama. E-oylama genelde iki farklı şekilde uygulanmaktadır. İlki, seçim sandıkları gibi belirli bölgelere yerleştirilebilen kiosk vb. makineler aracılığıyla gerçekleştirilen oylamalardır. İkincisi ise, mekâna bağlı kalmaksızın internet üzerinden bilgisayarlar ve mobil cihazlar aracılığıyla gerçekleştirilen oylamalardır (Lelebici, 2021: 52). Herhangi bir zamanda herhangi bir yerden daha az maliyetle oy kullanmayı mümkün kılan ikinci yöntem, ilkinin göre daha fazla fırsat sunsa da daha komplike sorunlara sahiptir. Bunlardan en önemlisi oylamaların güvenliğidir. Birçok ülke e-oylama uygulamalarına şans tanıyıp bir süre bunları sürdürmüşler, ancak güvenlik, doğrulanabilirlik ve şeffaflık değerlendirmelerinden sonra birçoğu e-oylama uygulamalarından vazgeçmişlerdir. Bu konuda öne çıkan ve devamlılığı sağlayan ülkeler Estonya ve İsviçre olmuştur (Işık, 2019: 118-136).

E-oylama tehlike ve sorunlarına, gelişen blokzincir teknolojilerinin önemli derecede çözümler üreteceği kabul görmeye başlamıştır. Blokzincir teknolojilerinin, özellikle adem-i merkezî yapılarının, e-oylama modellerini dönüştürücü biçimde etkilemesi beklenmektedir (Lelebici, 2021: 53). Katılımcı bütçeleme sürecini sekteye uğratabilecek veya sabote edebilecek oylama güvenliği riskinin Komşu Meclisi açısından sorgulanması ise, “E-oylama güvenliği nasıl sağlanıyor? Olası hacker saldırılarına karşı önlemlerinizi var mı?” soruları ile gerçekleştirilmiştir. Cevaplar şu şekildedir:

K2 “Var. Bloklama sistemimiz var. Örnek veriyorum; birden fazla saldırı algıladı sistem, blokluyor siteyi. Bugüne kadar bir saldırıyla karşılaşmadık. Zaten SSL sertifikalarına sahip web sitesi.”

Cevaptan güvenlik önleminin alındığı anlaşılrsa da ilgili alanın teknik boyutu nedeniyle çalışmanın bu kısmında net bir yorum yapılamamaktadır.

2.3.8. Uygulayıcıların Uygulama Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar

Komşu Meclisi’nin uygulayıcılarının uygulama sürecinde karşılaştıkları sorunları, neleri sorun olarak algıladıkları ve bu sorunlara nasıl yaklaştıklarını görmeyi amaçladığımız bu tema altında, “Sizce Komşu Meclisi uygulaması süreçlerinde karşılaşılan en büyük ve en önemli sorunlar nelerdir? Herhangi bir aşamada tıkanıklık yaşandı mı?” soruları sorulmuştur. Alınan cevaplar şu şekildedir:

K1 “Anlatmakta ilk başta zorlandık. ...kendi sürecimizle ilgili bir sorun yaşamadık. ...bir zorlukla da karşılaşmadık.”

K2 “Bir tıkanıklık yaşamadık. ...Türkiye’de bir ilk, daha önce uygulanmış bir proje yok bununla alakalı. Sadece vatandaşların aşına olmaları aşamasında en başta biraz sıkıntı yaşadık. Ama şu an hiçbir olumsuz bir geri dönüş yok.”

K3 “Sms kısmında hatırladığım kadarıyla, doğrulama kodu falan geliyor ya. O kısımda biraz sıkıntı yaşamıştık. ‘Benim gelmedi’, ‘ben giremedim’, ‘ben yapamadım, doğrulayamadım’ gibi falan, biraz orada trafik yaşadık.”

Katılımcılar, yeni ve ilk defa uygulanan bir uygulama olduğundan dolayı Komşu Meclisi’ni açıklama ve anlatma noktasında bir zorluk yaşadıklarını ve de sisteme giriş ile ilgili teknik bir sorunla karşılaştıklarını aktarmışlardır. Başka bir problem, zorluk veya tıkanıklık belirtilmemiştir.

2.3.9. Uygulamayı İyileştirmek Adına Atılacak Adımlar

Komşu Meclisi ile ilgili uygulayıcıların gelecekte nasıl bir yol izleyecekleri, uygulamanın geliştirilmesi veya iyileştirilmesine yönelik herhangi bir adımın atılıp atılmayacağı bu son tema altında incelenmiştir. Bu tema,

uygulayıcıların nasıl bir tutuma, vizyona ve plana sahip olduğunu gösterecek veya bunlara işaret edecek çıkarımları ortaya koyabilecek potansiyele sahip olması bakımından değerlidir. Diğer bir ifadeyle, bu tema, uygulayıcıların katılımcı bütçeleme anlayışını ne kadar ciddiye aldığı hakkında bize ipuçları sunabilir. Dolayısıyla katılımcılara, “Komşu Meclisi uygulamasını iyileştirmek adına ne tür yeni adımlar atmayı düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Alınan cevaplar aşağıdaki gibidir:

K1 “...aslında uygulamadan ziyade biraz daha insanlara bu kültürü, alışkanlığı aşılacak gerekiyor. Oraya daha çok eğilmek lazım, yoksa uygulamanın şekli şemali çok bir şey ifade etmiyor. Böyle kriz zamanlarında hele herkes önce geçimini düşünüyor, demokrasi sonra geliyor.”

K2 “Vatandaşlarla ilgili dönüşlerle ilgili iyileştirmeler yapılabilir. ...görme engelli vatandaşlar için sistemimiz zaten destekliyor. Daha farklı engelli vatandaşlarımız için belki düzenlemeler yapılabilir.”

K3 “Birinci yeni adım bence önümüzdeki yıl yüz yüze, mahallelere giderek mahalleleri örgütleyip mahallelerde bir çalışma yapmak. Bence en önemlisi bu, yapılması gerek diye düşünüyorum.”

K4 “Yüz yüze süreçlere de yer verilebilir. Onun dışında herhangi bir şey yok gibi, sistemin herhangi bir eksisi yok şu an.”

Uygulamaya fiziksel katılım biçimini de dahil etme düşüncesi, atılacak en önemli adım olarak değerlendirilebilir. Komşu Meclisi'nin iyi katılımcı bütçeleme örnekleri arasında gösterilebilmesinin yolu, bu yönde bir yapısal değişimden geçmektedir. Her ne kadar böyle bir adımın atılıp atılmayacağını zaman gösterecek olsa da uygulayıcıların bu yönde bir isteği veya düşüncüyü dile getirmiş olmaları, araştırmacı tarafından olumlu değerlendirilmiştir.

TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Komşu Meclisi uygulaması, Türkiye’de katılımcı bütçeleme anlayışına BİT’i entegre etmesiyle e-katılım yolunda önemli adım atılmasını sağlayan; kentlilik bilincini, yerelde ortak yönetimi ve aktif vatandaşlığı belirli bir ölçüde de olsa mümkün kılarak katılımcı demokrasiye göz kırpan bir girişim olması bakımından değerlidir. 2000’li yıllarda Türkiye’de birtakım projeler aracılığıyla deneyimlenen ancak istikrarı sağlanamayan katılımcı bütçeleme uygulamalarının Komşu Meclisi ile yeni bir trend yakalaması söz konusu olabilir. 2020 yılında uygulanmaya başlayan Komşu Meclisi’nin ardından, 2021 yılında İstanbul Şişli Belediyesince “Benim Bütçem”¹¹ adlı hibrit bir katılımcı bütçeleme uygulaması hayata geçirilmiş, İstanbul Büyükşehir Belediyesince “Bütçe Senin”¹² adıyla internet platformu üzerinden e-katılımcı bütçeleme uygulaması başlatılmış ve Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından da “Başkent Mobil” adlı mobil uygulamanın içerisinde yer alan ve katılımcı bütçelemeyi yansıtan birtakım fonksiyonlara sahip ‘Söz Hakkı’¹³ ve ‘Başkent Genç’¹⁴ modülleri kullanıcılara sunulmuştur. Bu doğrultuda, eksikliklerine rağmen Komşu Meclisi’nin yeni dönemde katılımcı bütçelemenin önder bir uygulaması haline gelebileceği öngörülebilir. Ayrıca, Komşu Meclisi e-demokrasi alan yazınında Türkiye açısından bir kilometre taşı olarak da değerlendirilebilir. Bu anlamda, genelde belli bir amaç için tek seferliğine başvurulmuş karar almaya dayalı e-katılım araçlarının (örneğin bir kentte meydan düzenlemesine ilişkin projelerin kent sakinlerinin oylamasına sunulması) aksine sürekliliği arz eden, aktif vatandaşlığı destekleyen ve daha katılımcı bir mimariye sahip e-katılım pratiği olarak ilgili alan yazının başlıca örnekleri arasında gösterilmesi muhtemeldir.

Komşu Meclisi uygulaması, mahallelerin ihtiyaçlarını belirleyen ve bu ihtiyaçlar doğrultusunda ortak karar almayı amaçlayan, vatandaşların yaşadıkları yere olan aidiyet duygusunu güçlendirme kapasitesini taşıyan, yöneten ile yönetileni birbirine yakınlaştıran iyi bir yerel, katılımcı ve elektronik demokrasi girişimi olarak nitelendirilebilir. Komşu Meclisi, beş yılda bir yapılan yerel seçimlerin dışında bir katılım olanağı sunarak ilçe sakinlerinin her yıl yerel politikanın şekillenmesine etki etmelerini sağlamaktadır. Ayrıca, platforma katılım yaşının 13 yaş ve üzeri olarak belirlenmesi ile çocuklara ve gençlere erken yaşta itibaren bizzat içinde buldukları bir demokrasi deneyimi kazandırılması amaçlanmaktadır.

¹¹ Daha fazla bilgi için bkz. <https://benimbutcem.sisli.bel.tr/tr/Anasayfa> (erişim tarihi: 06.12.2022). Muratpaşa Belediyesi çalışanları, Benim Bütçem uygulamasının hazırlanma aşamasında Muratpaşa ile Şişli Belediyelerinin beraber çalıştıklarını ve kendilerinin bazı noktalarda yardım sunduklarını aktarmışlardır.

¹² <https://butcesenin.istanbul/> (erişim tarihi: 05.05.2024).

¹³ <https://www.ankara.bel.tr/haberler/bld-4-0-soz-hakki-nda-ilk-lokal-anket-14574> (erişim tarihi: 05.05.2024).

¹⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=5GvMNXBZKZM> (erişim tarihi: 05.05.2024).

Komşu Meclisi'nin kullanılabilirlik açısından kolay olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Basit ve sade bir arayüzü, kolay erişilebilir sekmeleri ve anlaşılır bir dili barındırması dolayısıyla kullanıcılar platformu kullanmakta zorluk çekmemektedirler. Herhangi bir sorunla karşılaşmaları durumunda ise, belediye personelinin yardımcı olduğu belirtilmiştir.

Tüm bunlara rağmen Komşu Meclisi iyi bir katılımcı bütçeleme uygulamasını karşılamayan bazı temel eksikliklere sahiptir. Genel olarak bu temel eksiklikler uygulanma biçimi ile ilgilidir. Bulgularda da değinildiği üzere, katılımcı bütçeleme anlayışı Komşu Meclisi uygulaması aracılığıyla sadece çevrimiçi olarak uygulanmaktadır. Ancak katılımcı bütçelemede fiziksel süreçler göz ardı edilemeyecek boyutta önemlidir. Bu bağlamda e-katılımın yol açtığı temel sorun vatandaşlar arasındaki sosyal ilişkileri azaltarak bireyci davranışı öne çıkarmasıdır. Platformlar vatandaşların kendi aralarında ve diğer paydaşlarla iş birliği içinde hareket edebilmeleri için çok az olanak tanımaktadır (Blanco ve Björn, 2022: 5). Komşu Meclisi de böyle bir yapıda olup, katılımcı bütçeleminin içkin unsuru olan 'müşterekliği' tam anlamıyla barındırmamaktadır. Vatandaşların etkileşime girdiği tek ortam olarak tartışma forumunun yapısı bu iddiamızı desteklemektedir. Forum, müzakereyi ve diyalog kurmayı destekleyen bir tasarıma sahip değildir. Vatandaşlar sadece bireysel görüşlerini belirtmekte, görüşlerin kamusal bir tartışmaya dönüşebilmesini sağlayacak zemin bulunmamaktadır. Kısa bir ifadeyle forum, birlikte karar almaya aracılık edecek kolektif bir tartışma ortamını desteklememektedir.

Komşu Meclisi'nin iş birliği ve ortaklık gibi değerlere uzak bir süreç mimarisine sahip olmasının nedenlerinden biri de vatandaşların kendi aralarında veya diğer paydaşlarla hareket edebileceği konsey, komite, vb. gibi bir demokratik oluşumu içermemesidir. Tartışma ortamını yaratacak, organize edecek, bireysel katılımı müzakereyle ulaşılabilecek ortak akla dönüştürerek daha güçlü bir iradeyle süreci sürdürecektir bütünlüklü mekanizmaları oluşturmak, e-katılımın yarattığı bireyci yapıyı kırabilmesi açısından önemlidir. Bu mekanizmalar vatandaş ile belediye arasında bir köprü görevi de görerek koordinasyonu sağlamada yardımcı olurlar. Ayrıca, süreçte izleme, raporlama ve denetleme gibi şeffaflığı ve hesap verilebilirliği gözetken çok önemli görevleri de bu tür mekanizmalar yürütür. Dolayısıyla bu mekanizmalardan yoksun Komşu Meclisi'nde kararlar oydaşmacı bir yaklaşımla sonuca bağlanmamaktadır. Bireysel katılımın esas alındığı Komşu Meclisi'nde vatandaşın iradesini ne kadar yansıtabildiği, süreç içerisinde ne kadar etkili olabildiği ise bir diğer tartışma konusudur.

Vatandaşlar basit bir seçimde kendisine sunulan seçenekleri seçerek bütçe sürecini etkileyebilmektedirler. Referanduma benzeyen bu katılım biçiminde vatandaşlara süreç içerisinde etkili ve aktif olabilmelerini sağlayacak bir rol tanınmamıştır. Çünkü vatandaşlar ya yıllık mali bütçeyi evet-hayır biçiminde oylayabilmekte ya da ayrılan ek bütçe oylamasında birtakım hizmet alanlarını oylayabilmektedir. Oldukça sınırlı bu iki farklı oylama işleminden ayrı olarak vatandaşlara 'Bir Fikrim Var' bölümü üzerinden proje sunma olanağı da tanınmıştır. Ancak yetkililer bu bölüm üzerinden bir projenin hayata geçirilip geçirilmediği konusunda yeterli bilgiye sahip değildirler. Geçirildiyse bile, platform üzerinde böyle bir bilgi yer almamakta, projeler takip edilememektedir. Ayrıca, platformda yer alan yönergede proje teklif sürecinin nasıl ilerlediğine ilişkin bilgilendirmenin kısıtlı kaldığı görülmektedir. Bu anlamda, ASSİM'in süreç içerisindeki etkinliğine, projeleri değerlendirme ölçütlerine, fizibilite çalışmalarına, öneriler ile ilgili nasıl veya ne kadar süre içerisinde geri dönüş sağlanacağına ilişkin bir bilgiye rastlanmamıştır. Fikir aşamasından proje yaratılmasına kadar teknik bir süreci içeren bu bölümde vatandaşların nasıl bir destekle karşılaştıkları belirsizdir. Edinilen bu çerçevede, birlikte hareket edilen ve ortaklığa dayanan bir proje geliştirme sürecinden bahsetmek güçtür. Oysa Paris'te uygulanan katılımcı bütçelemede hangi projelerin uygun olacağı/ değerlendirmeye alınacağı açıkça belirtilmiştir. Değerlendirme esnasında benzer ve tamamlayıcı projelerin belirlenmesi durumunda sahipleri bir araya getirilmekte ve projeleri birleştirme olanakları aranmaktadır. Kabul edilmeyen tekliflerin sahiplerine neden kabul edilmediğini açıklayan geri bildirimler sağlanmaktadır. Ayrıca, belediye çalışanları vatandaşlara fikirleri projeye dönüştürme süresince destek sağlamakta ve hem çevrimiçi hem de fiziksel ortamda proje hazırlama eğitimleri verilmektedir. Oylamadan geçen projelerin durumu ise platform üzerinden izlenebilmektedir. Böylesine bir proje teklifi süreci çerçevesinde Komşu Meclisi'nin proje teklifi sunma fonksiyonu yüzeysel kalmaktadır.

Vatandaşların aktif olarak yer alamadıkları bu katılımcı bütçeleme modelinde yüz yüze toplantıların yapılması, toplantıları yürütecek ve genel işleyişe katkıda bulunacak gerekli organizasyonel yapının kurulması ve bütçeleme sürecine daha farklı bir katılımın tasarlanmasıyla vatandaşın iradesini çok da yansıtmadığı 'hizmet alanı' ve 'evet-

hayır' oylamalarının dışına çıkılabilir. Böylelikle, sosyo-ekonomik düzeyi düşük mahallelerde yaşayan ve dijital bölünmeden etkilenen dezavantajlı kesim de fiziksel süreçlerin olanaklarından yararlanabilecektir. Bu haliyle Komşu Meclisi köklü bir değişime ihtiyaç duymaktadır. Covid-19 pandemisinin patlak vermesiyle uygulamanın yeterli ilgi ve önemi görememesi ve belediye önceliklerinin olağandışı bir duruma bağlı olarak başka bir yere yönelmesi böyle bir girişim için talihsizlik olarak değerlendirilebilir. Ancak, belediye personelinin fiziksel süreçlere yönelik niyetleri ve istekleri doğrultusunda sahaya inmeleri, verecek olduğumuz önerilere anlam katacak önemli bir adım olacaktır.

Önceliklerin belirlenmesi doğrultusunda gerçekleştirilebilecek ilk adım yüz yüze toplantıların yapılması olacaktır. Yüz yüze toplantıların çevrimiçi toplantılar karşısında öne çıkan dezavantajları arasında zaman ve enerji kaybı bulunmaktadır. Toplumsal nitelikli katılımın gerçekleştirilebilmesi için vatandaşların bu katılımı sağlayabilecek zamana sahip olmaları ve gerekli zamana sahipse de zaman kullanım tercihini katılımcı bütçelemenle yana kullanmaları gerekmektedir (Doğan, 2019: 166). Bu bağlamda e-katılım, zaman bakımından sunduğu olanaklar ile katılımı artırma hususunda öne çıkmaktadır. Ancak katılımın kalitesini düşürdüğüne yönelik bulgular baz alındığında, vatandaşlarla yüz yüze toplantılar yapılarak doğrudan temas içinde bulunulması daha iyi sonuçlar verecektir. Bu toplantılar sonucunda sunulacak olan teklif ve proje önerileri dijital ortamda toplanabilir. Oylama ve takip etme gibi süreçler de dahil tüm katılımcı bütçeleme süreci için en iyi yazılımların matrisinin bulunduğu ve her yazılımın özelliklerine hızlı bir genel bakış sunan "Airtable"¹⁵ isimli platform, uygulayıcılar için yol gösterici olabilir. Veri korumayla ilgili olarak Wampler vd. (2018: 32), üçüncü şahıslar tarafından geliştirilen kullanımı kolay ve ucuz yazılımların kullanılmasının belediye tarafı bir manipüle olasılığını düşürebileceğini aktarmışlardır.

Gerekli organizasyonel yapı üçlü bir örgütlenme modelinin altında oluşturulabilir. Muratpaşa Belediyesi tarafı ilk örgütlenme olarak Katılımcı Bütçeleme Koordinasyon Birimi, vatandaş tabanlı ikinci örgütlenme olarak Mahalle Bütçe Komiteleri ve üçüncü örgütlenme olarak Antalya Kent Konseyi sürecin sac ayağını oluşturacak temel organlardır. Çok paydaşlı ve iş birliği içinde çalışacak diğer örgütlenmeler, bu üçlü yapı içerisinde adil bir kontenjan dağılımıyla oluşturulmalıdır. Bunlar, katılımcı bütçelemenin esaslarını, yöntemlerini ve stratejisini belirleyecek; yürütülmesini, takip edilmesini ve değerlendirilmesini sağlayacak çeşitli çalışma grupları ve kurullardır. Vatandaşların iradesini yansıtabilecek en önemli oluşum ise, her bir Mahalle Bütçe Komitesi'ni temsil eden vatandaşlardan oluşacak bir konsey olacaktır. Bu örgütlenmelerde dezavantajlı konumda bulunan vatandaşlara yönelik bir katılım kotası konulması da sosyal eşitliğin sağlanmasına katkı sunacaktır. Gelen önerilerin, projelerin veya fikirlerin uygulanabilirliği ise; belediyenin ilgili birimleri, meslek odaları, STK'lar, üniversiteler ve diğer uzmanlardan oluşan bir planlama grubu tarafından değerlendirilmelidir. Planlama grubu uygulanabilirlik açısından olumsuz bulduğu öneriler hakkında geri bildirimler sağlamalı ve gerektiği takdirde nasıl uygulanabilir hale geleceği konusunda proje sahiplerine destek sağlamalıdır.

Katılımcı bütçelemenin işleyişini, örgütlenme yapısını, bu yapıdaki her örgütün kurulma amaçlarını, görevlerini, sorumluluklarını, çalışma usul ve esaslarını tanımlayacak yeni bir hukuki çerçeveye ihtiyaç olacağından dolayı mevcut yönergeden daha kapsamlı bir yönergeye geçiş yapılması gerekmektedir. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, katılımcı bütçelemenin öğrenmeye dayalı deneysel bir sürece sahip olması gerektiği için yönerge oluşturulurken çok fazla kısıt veya kuralın konulmamasına dikkat edilmelidir. Kurumsal yapısında değişiklikler yapmak için yeterli alanın bırakılmaması, yenilik ve yaratıcılık gibi konularda önünün kapanmasına sebep olabilir.

Yoksul mahallelere daha fazla kaynağın ayrılmasıyla yeniden dağıtım gözetilmelidir. Temsiliyeti zayıf grupların dahil edilmesi, düşük gelir gruplarının hayat standartlarının yükseltilmesi ve sosyal adaletin güçlendirilmesi gibi katılımcı bütçelemenin temel gayeleri bu uygulama kapsamında benimsenmeli ve tüm mimari bu gayeler doğrultusunda tasarlanmalıdır. Ayrıca kentin belirli bölgelerine yerleştirilmesi planlanan kioskların planlandığı şekilde yerleştirilmesiyle de dijital bölünme sorunu belirli ölçüde hafifletilebilecektir.

SONUÇ

Hem dijitalleşmenin hem de dijitalleşme hızının arttığı bu enformasyon çağında, devletlerin, yönetim şekillerinin ve toplumların değişime uğraması kaçınılmaz bir hale gelmiştir. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımının

¹⁵ Bahsi geçen yazılım listesi için bkz. <https://airtable.com/shrxxpcHHnMc1xZSx/tblELFP9tGX07UZDo> (erişim tarihi: 27.08.2024).

yaygınlaşmasıyla internet tabanlı ortamların, siyaseti ve gündemi etkileyebilme gücü günden güne artmaktadır. Bu bağlamda internet, bireylere daha katılımcı olmalarını sağlayan yeni imkanlar tanımaktadır. Vatandaş-devlet arasındaki etkileşimi artırma ve engelleri aşma fırsatı sunan yeni katılım araçları, vatandaşın siyasete olan ilgisini azalmaktan kurtararak gerek merkezi gerekse yerel düzeyde demokratikleşmeye katkı sağlamaktadır. Bu çalışmada, katılımcı bütçeleme anlayışı üzerinde yeni katılım araçlarının kullanılmasıyla uygulanmaya başlanan ve bir e-katılımcı bütçeleme uygulaması olarak karşımıza çıkan “Komşu Meclisi” platformu sorgulanmıştır.

Katılımcı bütçelemenin gereklilikleri bakımından birtakım eksikliklere sahip Komşu Meclisi, bir önceki bölümde sunulan önerilerle daha iyi bir katılımcı bütçeleme uygulamasına dönüştürülebilir. E-katılım çerçevesinde katılımcı kültürü besleyecek böyle bir pratiğin demokrasi okulu işlevi görererek yerelden ulusal düzeye uzanan katılımcı bir demokrasi anlayışını filizlendirme ihtimali vardır. Katılımcı bütçeleme sadece yerel yönetim birimlerince başlatılan mahalle, ilçe ve il düzeylerinde değil; farklı ölçeklerde ve türlerde de uygulama alanı bulabileceği bir felsefeye sahiptir.¹⁶ Ancak her ne şekilde uygulanırsa uygulansın, katılımcı bütçeleminin başarısında uygulayıcıların vizyonlarının ve istekliliklerinin büyük bir paya sahip olduğunu bir kez daha hatırlatmak gerekir. Daha iyi katılımcı bütçeleme modellerinin geliştirilebilmesi için bu anlayışa yönelik teşviklerin sağlanmasıyla uygulama örneklerinin artırılması gerekir. Bu anlamda merkezi idare destek sağlamalı, plan ve politikalarında katılımcı bütçelemeye yer vermelidir.

KAYNAKÇA

- Allegretti, G. ve Dias, N. (2009). “The Variable Geometry of Participatory Budgeting: Which Lessons From The New Portuguese Explosion” in Proceedings of the Conference “Learning Democracy by Doing: Alternative Practices in Citizenship Learning and Participatory Democracy”, 16-18 Ekim 2008, OISE/Toronto University, Toronto.
- Allegretti, G. ve Antunes, S. (2014). “The Lisbon Participatory Budget: Results and Perspectives on an Experience in Slow But Continuous Transformation”. *Field Actions Science Reports. The Journal of Field Actions*.
- Allegretti, G. ve Koçdemir, M. (2021). “Katılımcı Bütçeleme Uygulamaları: Türkiye ve Portekiz Deneyimlerinin Karşılaştırılması”. *Sayıştay Dergisi*, 32(123): 107-139.
- Allegretti, G. (2022). “CEPA Strategy Guidance Note on Participatory Budgeting”. *United Nations Department of Economics and Social Affairs*.
- Avritzer, L. ve Navarro, Z. (ed.). (2003). *A Inovacao Democratica No Brasil: O Orcamento Participativo*. Cortez, Sao Paulo.
- Barros, S. A. ve Sampaio, R. C. (2016). “Do Citizens Trust Electronic Participatory Budgeting? Public Expression In Online Forums As An Evaluation Method In Belo Horizonte”. *Policy & Internet*, 8(3): 292-312.
- Blanco, M., ve Bjørn, P. (2022). “Designing Digital Participatory Budgeting Platforms: Urban Biking Activism in Madrid”. *Computer Supported Cooperative Work (CSCW)*, 31(4): 567-601.
- Cabannes, Y. (2004). “Participatory Budgeting: A Significant Contribution to Participatory Democracy”. *Environment&Urbanization*, 16(1): 27-46.
- Cabannes, Y. (ed.). (2021). *Katılımcı Bütçe ile Başka Bir Şehir Mümkün*, Şişli Belediyesi, İstanbul.
- Cilavdaroğlu, A. A. ve Ekici, B. (2013). “Türkiye Büyük Millet Meclisinin Bütçe Hakkını Kullanabilme Kapasitesi”. *Amme İdaresi Dergisi*, 46(3): 59-88.
- Dağlı, E. ve Gök, M. (2021). “Belediye Yöneticilerinin Katılımcı Bütçeleme Hakkındaki Algılarına Yönelik Nicel Bir Araştırma: Bandırma ve Çanakkale Belediyeleri Örneği”. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 19(4): 436-453.
- Doğan, E. (2019). “Toplumsal Katılımı Belirleyen Faktörler: Türkiye’de Katılımcı Bütçenin Uygulanabilirliğine Dair Bir Sorgulama”. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(1): 159-184.

¹⁶ Cabannes (2021), katılımcı bütçeleme türlerini “Bölgesel”, “Tematik/Sektörel” ve “Aktör Temelli” olarak üç kategoride ayırt ettiği çalışmasında farklı türde birçok katılımcı bütçeleme deneyimine yer vermiştir. Bunlardan bazıları; okullarda ve üniversitelerde hayata geçirilen katılımcı bütçeleme uygulamaları, sadece genç kesimin dahil edildiği katılımcı bütçeleme uygulaması ve konut edindirme amaçlı katılımcı bütçeleme uygulamasıdır.

- Doğan, G. ve Gerger, G. Ç. (2018). "Manisa Büyükşehir Belediyesi Merkez İlçeler Meclis Üyelerinin Katılımcı Bütçe Uygulamasına Yönelik Görüş ve Tutumlarına Dair Bir Araştırma". *International Journal of Public Finance*, 3(2): 205-231.
- Erdoğan, O. (2020). "Yerel Politikaların Şekillenmesinde Dijital Demokrasi Uygulaması Olarak Antalya Muratpaşa Belediyesi Komşu Meclisi". *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 3(1): 48-60.
- Ergen, Z. (2012). "Yönetimden Yönetişime: Katılımcı Bütçeleme Modeli". *Maliye Dergisi*, 163(17): 316-334.
- Feyzioğlu, B. N. (1984). *Nazari, Tatbiki, Mukayeseli Bütçe*. Filiz Kitabevi, İstanbul.
- Goldfrank, B. (2006). "Lessons From Latin American Experience in Participatory Budgeting". https://www.researchgate.net/publication/253455515_Lessons_from_Latin_American_Experience_in_Participatory_Budgeting (erişim tarihi: 05.05.2024).
- Güneş, İ. (2020a). "Katılımcı Bütçelemeyi Etkileyen Başarı Faktörleri: New York Örneği". *Sosyoekonomi*, 28(45): 187-206.
- Güneş, İ. (2020b). "Porto Alegre, Paris ve Seul Katılımcı Bütçe Modelleri". *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(2): 537-554.
- Işık, A. (2019). *Dijital Çağda Demokrasinin Dönüşümü*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Korthagen, I., Larsen, C. F. ve Nielsen, R. Ø. (2020). "Non-binding Decision-Making". L. Hennen, I. Van Keulen, I. Korthagen, G. Aichholzer, R. Lindner ve R. Ø. Nielsen (Ed.), *European E-Democracy in Practice*. Springer Nature, Switzerland.
- Leblebici, D. N. (2021). "Kamu Yönetiminde Elektronik Vatandaş Katılımının Sağladığı Yararlar ve E-Katılıma Uyumun Önündeki Engeller". A. Saylam (Ed.), *Kamu Yönetiminde Elektronik Vatandaş Katılımı*. Gazi Kitabevi, Ankara.
- OECD. (2020), *Innovative Citizen Participation and New Democratic Institutions: Catching the Deliberative Wave*, OECD Publishing, Paris.
- Onaran, B. ve Gençtürk, K. K. (2022). "Mobil Belediye Aplikasyonlarında Hizmet Kalitesi: İzmir Örneği". *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 5(1): 16-31.
- Özen, A. ve Yontar, G. (2009). "Katılımcı Demokrasi Anlayışında Bütçeleme: Katılımcı Bütçeleme". *Maliye Dergisi*, (156): 280-293.
- Özen, A., Yaşa, A. A. ve Demirhan, H. (2016). "Katılımcı Bütçeleme Anlayışı Çerçevesinde İzmir Büyükşehir Belediyesinin 2015-2019 Stratejik Planının Değerlendirilmesi". *Electronic Journal Of Social Sciences*, 15(59): 1296-1310.
- Pina, V., Torres, L., Royo, S. ve Garcia-Rayado, J. (2022). "Decide Madrid: A Spanish Best Practice on E-Participation". T. R. Liiv ve V. Lember (ed.), *Engaging Citizens in Policy Making: e-Participation Practices in Europe*. Edward Elgar Publishing, Cheltenham, 152-165.
- Rainie, H. ve Wellman, B. (2012). *Networked: The New Social Operating System*. MIT Press, Cambridge.
- Royo, S., Pina, V. ve Garcia-Rayado, J. (2020). "Decide Madrid: A Critical Analysis Of An Award-Winning E-Participation Initiative". *Sustainability*, 12(4): 1-19.
- Sakınç, S. ve Bursalioğlu, S. A. (2014). "Bütçelemede Demokratik Bir Değişim: Katılımcı Bütçeleme". *EJOVOC (Electronic Journal of Vocational Colleges)*, 4(1): 1-10.
- Sampaio, R. C. ve Peixoto, T. (2014). "Electronic Participatory Budgeting: False Dilemmas and True Complexities". N. Dias (ed.), *Hope for Democracy: 25 Years of Participatory Budgeting Worldwide*. In Loco Association, Lisbon, 413-425.
- Sampaio, R. C. (2016). "E-Orçamentos Participativos Como Iniciativas De E-Solicitação: Uma Prospecção Dos Principais Casos E Reflexões Sobre A E-Participação". *Revista de Administração Pública*, 50(6): 937-958.
- Santos, B. (2002). *Democratizar a Democracia, Os Caminhos da Democracia Participativa*. Civilização Brasileira, Rio de Janeiro.
- Sintomer, Y., Herzberg, C., Allegretti, G., Rocke, A. ve Alves, M. L. (2013). "Participatory Budgeting Worldwide". *Dialog Global*, (25): 1-93.

- Sivil Toplum Geliştirme Merkezi. (2020). *Paris Belediyesi Katılımcı Bütçe Uygulaması*. (Bilgi Notu).
- Stortone, S. ve De Cindio, F. (2015). "Hybrid Participatory Budgeting: Local Democratic Practices in the Digital Era. In Citizen's Right to the Digital City". *Springer, Singapore*: 177-197.
- TEPAV (Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı), (2007). "İyi Yönetişim İçin Örnek Bir Model: Katılımcı Bütçeleme". Yönetişim Etütleri Programı, Ankara.
- Touchton, M., Wampler, B. ve Spada, P. (2019). "The Digital Revolution And Governance In Brazil: Evidence From Participatory Budgeting". *Journal of Information Technology & Politics*, 16(2): 154-168.
- Uğur, N. G. ve Turan, A. H. (2015). "Üniversite öğrencilerinin mobil uygulamaları kabulü ve kullanımı: Sakarya Üniversitesi örneği". *Journal of Internet Applications and Management*, 6(2): 63-79.
- Wampler, B. (2000). "A Guide to Participatory Budgeting". <https://web.worldbank.org/archive/website01531/WEB/IMAGES/AGUIDETO.PDF> (erişim tarihi: 28.08.2024).
- Wampler, B. (2007a). "A Guide to Participatory Budgeting". A. Shah (ed.), *Participatory Budgeting*. The World Bank, 21-54.
- Wampler, B. (2007b). *Participatory Budgeting in Brazil: Contestation, Cooperation, and Accountability*. Penn State Press, PA.
- Wampler, B., McNulty, S. ve Touchton, M. (2018). "Participatory Budgeting: Spreading Across The Globe". *Transparency & Accountability Initiative*.
- Yalçın, A. Z. (2015). "Yerel Yönetimlerde Katılımcı Bütçeleme". *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 22(2): 311-329.
- Yıldız, F. ve Alkan, F. (2017). "Katılımcı Bütçeleme Perspektifinden Yükseköğretim Öğrencilerinin Bütçe Algısı Araştırması: Dumlupınar Üniversitesi Örneği". *Maliye Araştırmaları Dergisi*, 3(2): 129-145.
- Zolotov, M. N., Oliveira, T. ve Casteleyn, S. (2018). "Continued Intention To Use Online Participatory Budgeting: The Effect Of Empowerment And Habit". In Proceedings of the 11th International Conference on Theory and Practice of Electronic Governance, 209-216.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Bu çalışmanın yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedirler (The authors of this article confirm that their work complies with the principles of research and publication ethics).
2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).
3. Bu çalışma, intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir (This article was screened for potential plagiarism using a plagiarism screening program).